

ՀԱԼԵՂԱԶԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԱՍՆԱԿԱՄ ՇԱՐՔԵՐՈՎ ԻՐ ՄԱՍՆԱԿՅՈՒԹԻՒՆԸ ԲԵՐԱԲ ԺՈՂՎՐԴԱՅԻՆ ԶԱՆԵՐԹԻՆ

Հայոց Ցեղասպանության 109-րդ տարելիցին առիթով հալեպահուիները միասնական ոգիով իր մասնակցությունը բերաւ ժողովրդային ջախերթին:

Արդարեւ, 21 Ապրիլ 2024-ին, կազմակերպութեամբ ՍԵՄ-ի Կեդրոնական Վարչութեան, տեղի

ունեցաւ ժողովրդային ջախերթը, որուն մասնակցութիւնը բերին հայ երեք համայնքապետները, ՀՀ Հայկի Հիւպատոսութեան խորհրդականը, ՀՀ Մարդասիրական Խումբի պատասխանատուն, Սուրիոյ խորհրդարանի հայագի երեսփոխաններ, հոգեւոր հայրեր, հալեպահայ երեք կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, Ազգ. իշխանութեան, հալեպահայ երիտասարդական, ուսանողական,

Վանայ Պարմաքըզեան
Շար. Էջ 6

ՍԱՐԿԵՄԱՏՈՅՅ ՀԱՅՈՅ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 109-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՅԻՆ ԱՌԹԻ

Չորեքշաբթի, 24 Ապրիլ 2024-ին, յետ Սուրբ Եւ Աննահ Պատարագին, Ազգ. գերեզմանատան Հայոց Ցեղասպանութեան Սրբադատած Նահատակներու յուշակոթողին դիմաց տեղի ունեցաւ ծաղկեմատոյց՝ ի յիշատակ մեր սուրբ Նահատակներուն:

Արարողութեան մասնակիցները դիմաւորուեցան ՀՄՄ-ի, ՀԵԸ-ի եւ
Գարոյին Զիրքեան
 Շար. Էջ 9

ՀԱՅՈՅ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 109-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՅԻՆ ՆՈՒՐՈՒՄԸ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴՍՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԵԽՐ ՀԱՄԱՐՈՒԵՅԱԲ ՀԱՄԱԶԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

Հովանաւորութեամբ հայ երեք համայնքապետներուն, կազմակերպութեամբ հալեպահայ կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն, Չորեքշաբթի, 24 Ապրիլ 2024 -ի երեկոյեան ժամը 7:00-ին Հայկի «Գ. Եսայեան» սրահին ներս տեղի ունեցաւ Հայոց Ցեղասպանութեան 109-րդ տարելիցին նուիրուած ոգեկցական կեդրոնական հանդիսութիւն:

Սրահին մուտքին հանդիսականները դիմաւորուեցան ՀՄՄ-ի փողերախումբին հնչեցուցած ազգային եւ հայրենասիրական նուագներով:

Հանդիսութեան ներկայ էին Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տէր Մակար Սրբ. Արք. Աջգարեան, Բերիոյ Թեմի Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ Արհի. Տէր Պետրոս Արք. Միրիաթեան, Սուրիոյ Հայ Աւետարանական համայնքի պետ Վերապատուելի Դոկտ. Յարութիւն Սելիմեան, Սուրիոյ խորհրդարանի երեսփոխան եւ Ազգ. Վարչութեան ատենապետ Ժիրայր Բէսեան, Հայաստանի Հանրապետութեան Հայկի Գլխաւոր Հիւպատոսութեան խորհրդական Դաւիթ Թաղեւոսեան, ՀՀ մարդասիրական խումբի ղեկավար Արկատի Տոնոյեան ու 14-րդ խումբի պատասխանատուն, հոգեշնորհ հայր

Շար. Էջ 12
Ծովակ Տէր Յովհաննեսեան
Ըրիստ Գարամանեան

«ՄԵՐ ԱՐԻՒՆԸ ՏԱՆՈՎ ԴԱՐՁԱՆՔ ԵՂՔԱՅՐ ԺՈՂՎՈՒՐՆԵՐ ԵՒ ՈՒՆԵՅԱՆՔ ՄԵԿ ԴԱՏ»

Հայ Երիտասարդաց Միութեան կազմակերպութեամբ, գործակցաբար Հայկի Արեան Պահեստանցի Տնօրէնութեան, Հայոց Ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցին առիթով սկսած արեան տուղութիւնը աւանդութիւն դարձաւ: Արարողութիւնը այս տարի եւս տեղի

ունեցաւ ի յիշատակ Հայոց Ցեղասպանութեան, Արցախի, Կազգայի եւ Սուրիոյ Նահատակներուն:

Շար. Էջ 10
Մեսիլ Պազարպաշեան
Համազասպ Ծաքարեան

Տեղական Լրագրող

Խմբագրական

ԹՈՒՐԹԻԱ ՈՒՐԱՑՄԱՆ ԻՐ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՇՏ ԿԸ ՓՈՐՉԷ ՈՒՂՂԵԼ

Հայոց Յեղասպանութենէն անցած են 109 տարիներ, սակայն համայն հայութիւնը կը շարունակէ յիշել ու պահանջել արդարութիւնը, նուաճած ըլլալով մէկտեղ ճանաչումի բարդ ու դժուար ուղին:

Ճանաչումին ուղին բարդ էր ու քաղաքական, դիւանագիտական մասնագիտական աշխատանքի կը կարօտեր: Այդ փուլը նուաճեց մեր ժողովուրդը, Սփիւռք- հայրենիք համադրուած քաղաքականութեամբ, առանց մէկը միւսին տարած աշխատանքն ու ապահովութիւնը վտանգելու, առանց մեր սերունդներու իրաւունքը քաղաքական եւ պետական հաշիւներու մէջ գոհելու: Սակայն ցեղասպանը անպատիժ մնաց, ցաւօք քաղաքական իրադրութիւններն ու պետութիւններու բարդ հաշիւները ցարդ չեն հասած Յեղասպանութեան համար պատժելու եւ հատուցել տալու թուրքիան, սակայն այս իրողութիւնը չի նշանակեր որ այդ օրը մեզի յաջորդող սերունդները պիտի չտեսնեն:

Պատիժը յանուն վրէժխնդրութեամբ կը պահանջենք, յանուն արդարութեամբ: Պատիժը առաւելաբար ցեղասպանութիւնները ողջ մարդկութեան կեանքն վերացնելու եւ արդարութեան հաստատման համար կը պահանջենք. արդարութիւն, որուն կը հաւատանք, թէ կրնանք հասնիլ եթէ չթերագնահատենք մեր ամենէն փոքր քայլերն անգամ ու պարտութիւնները պատմութիւնը մեր իսկ ձեռքով ուրանալու ծուղակին առջեւ չկանգնեցնեն մեզ:

Աշխարհաքաղաքական զարգացումները ի նպաստ թուրքիոյ զարգացան, Հայաստանն ու Արցախը ծանր կացութեան մատնուեցան, ինչ որ առիթը լայն բացաւ թուրքիոյ դիմաց Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու կարգաւորման համար ոչ միայն իր բոլոր նախապայմանները յառաջ մղելու, այլեւ Յեղասպանութեան ուրացման քաղաքականութիւնը ուղղելու դէպի հայաստանեան դաշտ:

Այնպէս ինչպէս պատահեցաւ Արցախը Ատրպէյճանի մաս ճանչնալու վարչապետ Փաշինեանի առած քայլին պարագային:

Այս անգամ Յեղասպանութեան փոխարէն Հայաստանի պետական բարձրագոյն դիրքէն կը ինչէ մեծ եղեռն եզրոյթը, Ազգային ժողովի անդամ մը կը ինչեցնէ մեր սրբադասուած նահատակներու թիւին մասին կասկածներ, մէկուկէ միլիոն նահատակներու անունները արձանագրելու անհրաժեշտութիւն կը զգայ՝ ինք իսկ հաւատալու մեր ազգային ողբերգութեան իրողութեան... Դար մը ամբողջ հայրենիք- Սփիւռք համախոհութեամբ ձեռք բերուած նուազագոյն իրաւաքաղաքական հաստատումներն անգամ կասկածի տակ թաղելու անհաւատալի նշաններ կ'երեւին, հաւանաբար հանրութեան բազմութիւնը փորձելու ուրացման քաղաքականութեան իւրացման ցաւօտ իրողութեան նկատմամբ:

Դար մը ամբողջ հայրենի պետութիւնն ու Սփիւռքը ենթարկուած են բազում դժուարութիւններու, գոյութեան սպառնալիքներու, սակայն երբեք չեն ուրացած պատմութիւնն ու ողբերգութիւնը՝ Նոյնիսկ խորհրդային միութեան տարիներուն. աւելին. մեր իրաւունքները ամենաճիշդ ուղիներով աստիճանաբար վերականգնելու ճամբաները չեն իրկիզած առողջ յարաբերութիւններու պատրուակով:

Զգաստ ըլլալը մեծագոյն մարտահրաւերն է, որ կը դիմագրաւենք այս օրերուն, որովհետեւ քաջ գիտենք, թէ թուրքեւատրպէյճանական ախորժակները ո՛չ կը կանգնին Արցախի բռնագրաւումով, ոչ ալ Հայաստանի հետ նախապայմաններու յառաջ մղումով բարիդրացիական յարաբերութիւններու մեկնարկով: Թիրախը մեր գոյութիւնն է ընդհանրապէս, յանուն մեծն թուրանի իրականացման:

Աշխարհաքաղաքական պայմանները կրնան փոխուիլ, հետեւաբար խոհեմութիւն չէ կուլ տալ թրքական թեզերը ու չտեսնել մեծն թուրանի իրականացման ձգտողներուն նկրտումները:

Ողջունելի է մեր ժողովուրդը, որ Հայոց Յեղասպանութեան 109-րդ տարելիցին առիթով, Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ ոգեկոչեց սրբադասուած նահատակները, վեր առաւ մեզ սպառնացող վտանգները եւ հաստատեց մեր դատին անժամանցելիութիւնը, յիշելու եւ պահանջելու իր վճռակամութիւնը:

Մեր սերունդները օրուան տագնապներուն իրագել դարձնելու, քաղաքական դաշտ ուղղելու, մեր պատմութիւնը անոնց լաւապէս փոխանցելու իրամայականին առջեւ կը գտնուինք որպէս դաստիարակներ, կրթական մշակներ, հրապարակախօսներ թէ քաղաքական կուսակցութիւններ, որպէսզի յիշողութիւնը ջնջելու թրքական ծուղակին մէջ չիյնան անոնք եւ առողջ գիտակցութեամբ, մասնագիտական պատրաստութեամբ դառնան մեր ապագայ վստահելի ղեկավարները, մեր իրաւունքներու իրագել եւ պաշտպան տարրերը:

«Գ.»

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՉԸ ՀԱՅՈՑ ԶԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 109-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻ

Սուրիական «Սամա» պատկերասփիւռային կայանը լուսարձակի տակ առաւ Կիրակի, 21 Ապրիլ 2024-ին տեղի ունեցած ժողովրդային ջախերթը,

չէշտելով որ Յեղասպանութենէն 109 տարի ետք հայ ժողովուրդը կը շարունակէ դատապարտել ու ողջ աշխարհը դատապարտումի մղել, յիշել եւ պահանջել իր արդար իրաւունքը: Հաղորդումին ընթացքին խօսք առին հալէպահայ համայնքապետներն ու Սուրիոյ խորհրդարանի հայագգի ներկայացուցիչներ, որոնք շնորհակալութիւն յայտնեցին Սուրիոյ 2020-ին Յեղասպանութիւնը ճանչնալուն եւ դատապարտելուն համար, ապա կոչ ուղղեցին միջազգային հանրութեան անպատիժ չթողուլ Հայոց Յեղասպանութիւնը կազմակերպողները եւ վերականգնել արդարութիւնը:

ՄԱՆԱ լրատու գործակալութիւնը եւ «ալ-Ճամահիր» թերթը եւս անդրադարձան ժողովրդային ջախերթին, լուսարձակի տակ առին թրքական բարբարոսութիւնները ինչպէս հայերու, այնպէս ալ սուրիացիներու դէմ, Սուրիոյ ողջ պատերազմի տեսողութեան:

«Ճամահիր» թերթն ու «ալ-Ախպարիէ» կայանը անդրադարձան նաեւ արեան տուչութեան եւ ծաղկեմատոյցի արարողութեան:

Սուրիական պատկերասփիւռը 24 Ապրիլին սփռեց հաղորդավար Ֆուատ Իգմիրլիին պատրաստած վաւերագրական տեսանիւթը Հայոց Յեղասպանութեան մասին: Տեսանիւթին մէջ անդրադարձ կար Յեղասպանութեան ծրագրաւորման ու զանազան փուլերուն, Սուրիա ապաստանած հայութեան վերապրումին եւ հետագային, որպէս սուրիական ընկերութեան խճանկարի կարեւոր մէկ գոյն, կարեւոր ներդրումին սուրիական կեանքի բոլոր բնագաւառներէն ներս:

Տեսերիզին մէջ խօսք առին հալէպահայեր եւ պարզեցին Օսմանեան կայսրութեան ծրագրած Յեղասպանութեան նպատակն ու հայերու հողերուն, ինչքերուն տիրանալու քաղաքականութիւնը սկսած Համիտեան ջարդերէն հասնելով միջեւ թուրքիոյ Հանրապետութեան շրջան: Անդրադարձ կատարուեցաւ Հայութեան արդար հատուցումի օրինական եւ իրաւական կողմերուն, ինչպէս նաեւ գուգահեռներ գծուեցան թուրքիոյ վարած ծաւալապաշտական քաղաքականութեան տարածաշրջանի շարք մը պետութիւններու նկատմամբ, ինչպէս՝ Սուրիոյ, ինչ որ հաստատուեցաւ սուրիական պատերազմի ողջ տարիներուն:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԵՉ ՄԱՍՆԱԿՅԵՅԱԼ ՀԱՅՈՑ ԶԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 109-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻ ՈՂԵԿՈՉՈՒՄԻՆ

Սուրիական խորհրդարանական պատուիրակութիւնը Երեւան ժամանեց Հայոց Յեղասպանութեան 109-րդ տարելիցի ոգեկոչական արարողութիւններուն մասնակցելու:

Պատուիրակութիւնը նախագահեց Սուրիոյ խորհրդարանի փոխնախագահ Աքրամ Աճալանին, ներկայութեամբ սուրիական-հայաստանեան խորհրդարանական բարեկամութեան յանձնախումբի նախագահ դոկտ. Լիւսի Իսկէնեանի եւ Սուրիոյ խորհրդարանի անդամ Հասան Մաալէթի:

Պատուիրակութեան անդամները Հայաստանի մէջ Սուրիոյ Հանրապետութեան դեսպան դոկտ. Նորա Արիսեանի ընկերակցութեամբ ուղղուեցան Ծիծեռնակաբերդի Հայոց Յեղասպանութեան Յուշահամալիր, ուր անմար կրակին մօտ տեղի ունեցաւ ծաղկեմատոյց՝ ի յիշատակ Հայոց Յեղասպանութեան նահատակներուն:

Ետքը պատուիրակութեան անդամները շրջագայեցան Հայոց Յեղասպանութեան թանգարանէն ներս եւ ծանօթացան անոր բովանդակութեան:

ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 109-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՅԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒՄԸ ՄԻՋՅԱՐԱՆՈՒԿԱՆԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Հովանավորությամբ հայ երեք համայնքապետներուն, Երեքշաբթի, 23 Ապրիլ 2024-ի երեկոյան ժամը 7:00-ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Հայոց Յեղասպանութեան 109-րդ տարելիցին նուիրուած միջարանուանական յուշահանդէս:

Հանդիսութեան ներկայ էին՝ Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տէր Մակար Սրբ. Արք. Ազգարեան, Բերիոյ Թեմի Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ Արիի. Տէր Պետրոս Արք. Միրիաթեան, Սուրիոյ Հայ Աւետարանական Համայնքի Պետ Վերապատուելի Դոկտ. Յարութիւն Սելիմեան, Հայաստանի Հանրապետութեան Հալեպի Գլխաւոր Հիւպատոսութեան Խորհրդական Դաւիթ Թաղեւոսեան, ՀՀ Մարդասիրական խումբի հրամանատար, գնդապետ Արկատի Տոնոյեան, Սուրիոյ խորհրդարանի երեսփոխան Ժիրայր Ռէիսեան, հալեպահայ կազմակերպութիւններու, միութիւններու, հաստատութիւններու, Բերիոյ Հայոց Թեմի Ազգային Վարչութեան ներկայացուցիչներ, հոգեւոր հայրեր, առաքինազարդ քոյրեր եւ հայրենակիցներ:

Յուշահանդէսը սկիզբ առաւ Տէրունական աղօթքի հաւաքական երգեցողութեամբ:

Օրուան հանդիսավարն էր Մարինա ԶիլԱբօշեան-Պօղիկեան, որ Հայոց Յեղասպանութեան միջազգային հանրայայտ դէմքերու վկայութիւններէն պարբերաբար մէջբերումներ կատարեց:

Բացման խօսքով հանդէս եկաւ Հոգշ. Հայր Արմէն Արք. Գալաճեան: Ան իր խօսքին մէջ յայտնեց, որ 24 Ապրիլը կը խորհրդանշէ իւրաքանչիւր հայու, անկախ իր տարիքէն, սեռէն, քաղաքական եւ կուսակցական պատկանելիութենէն, Յեղասպանութեան ճանաչումի ու հատուցումի դատին հետամուտ մնալը: Հայր Արմէն հաստատեց, որ վերանորոգ հաւատքով ու պահանջատիրութեան ոգիով կը խոնարհինք մէկուկէ միլիոն սրբադասուած նահատակներու յիշատակին առջեւ, ուխտելով տէր ու պաշտպան կանգնիլ Հայ Դատին՝ միասնական ջանքերով, հաւատարիմ մնալ մեր նախահայրերու քրիստոնէական եւ ազգային սկզբունքներուն ու արժէքներուն:

Գեղարուեստական յայտագիրով Աննա Սաղապազարեան մեներգեց «Երագ Իմ Երկիր»-ը, Պարոյր Սեւակի հոգեթով «Եռաձայն Պատարագ»-ը մեկնաբանեցին Աննա Պարսամեան եւ Վիգէն Զաղլասեան, սրիկի ընկերակցութեամբ Անդրանիկ Կիւլտալեանի: Սոյն բաժիններուն դաշնամուրի վրայ կ'ընկերակցէր Ծողեր Օհանեան-Քահքէճեան:

Սուրիոյ Հայ Աւետ. Համայնքի Պետ Վեր. Դոկտ. Սելիմեան իր խօսքին մէջ յայտնեց, որ Հայոց Յեղասպանութեան յիշատակութիւնը ժողովուրդին համար խորհրդանշաւ մըն է յոյգերու ու ցաւերու, մեր յոյսերուն, դատին եւ պահանջատիրութեան: Վերապատուելի ըսաւ. «Ապրիլ 24-ին բազմաթիւ հայերու միտքերուն մէջ կը տողանցեն որոշ նիւթեր, որոնցմէ կարելի է թուել:

Ա) 24 Ապրիլը հայոց պատմութեան ամենէն տխուր եւ ողբերգական էջերէն մէկն է, գործադրուած Օսմանեան կայսրութեան կողմէ: Սուրբ մէջ ծրագրուած եւ լոյսի մէջ գործադրուած այս անմարդկային ոճիւրդ ոչ միայն արմատախիլ ըրաւ հայ ժողովուրդը իր դարաւոր բնաշխարհին, այլ նաեւ անոր կէտը դարձուց յուղարկաւոր, միւս կէտը՝ տարտղնելով արիւնաքամ «Մաացորդաց»՝ հեռաւոր, օտար ափեր: 24 Ապրիլը խորհրդանշաւ է ոչ միայն հայութեան, այլ նաեւ համայն մարդկութեան դէմ գործուած մեծ ոճիւրդ: Թուրք կառավարութիւնը թէեւ կ'ուրանայ, բայց հայութեան դատը ապրող դատ է: Տարակոյս չկայ, որ անոր շուրջ շատ հաշիւներ կան, բայց ան մեր դատն է՝ այս աշխարհի արդարագոյն դատերէն մէկը... Եւ մենք ենք այդ դատին իրաւատէրը: Ուստի հայութիւնը համադրուած եւ համակարգուած աշխատանքով պէտք է գործի լծուի Հայ Դատի խիզախ երթը իր յաջող աւարտին հասցնելու համար:

Ապա «Սուրբերու Աչքեր» երգը մեներգեցին Կարպիս Աւագեան եւ Ծորճ Պերպերեան, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ Յովիկ Օհանեանի:

Առաջնորդ Գերայ. Տէր Պետրոս Արք. Միրիաթեան վեր առաւ մեղաւորներուն անտարբերութիւնը ընդդէմ անհերքելի իրականութեան՝ Հայոց Յեղասպանութեան:

ՍՈՒՐԲ ԵՒ ԱՆՄԱՀ ՊԱՏԱՐԱԳ ՆՈՒԻՐՈՒՄԸ ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 109-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՅԻՆ

Զորքշաբթի, 24 Ապրիլ 2024-ին, առաւօտեան ժամը 10:00-ին, Ազգ. Գերեզմանատան մէջ Հայոց Յեղասպանութեան 109-րդ տարելիցին նուիրուած Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ մատուցեց եւ իր հայրական պատգամը ժողովուրդին ուղղեց Բերիոյ Հայոց Թեմի Բարեչան Առաջնորդ Գերշ. Տ. Մակար Սրբ. Արք. Ազգարեան:

Ազգ. գերեզմանատան մուտքին արարողութեան մասնակիցները դիմաւորուեցան ՀՄՄ-ի, ՀԵԸ-ի եւ ՀՄԸՄ-ի տարազաւոր սկաւտներուն կողմէ:

Պատարագին ներկայ գտնուեցան ՀՀ Հալեպի Գլխաւոր Հիւպատոսութեան խորհրդական մեծարգոյ Դաւիթ Թաղեւոսեան, ՀՀ մարդասիրական առաքելութեան խումբի ղեկավար գնդապետ Արկատի Տոնոյեան, ՀՀ մարդասիրական առաքելութեան 14-րդ խումբի

պատասխանատու Դաւիթ Յարութիւնեան, Սուրիոյ Խորհրդարանի երեսփոխան եւ Ազգ. Վարչութեան ատենապետ Ժիրայր Ռէիսեան, հալեպահայ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի, Ազգ. Վարչութեան, Ազգ. Կրօնական Ժողովի, հալեպահայ բարեսիրական, մշակութային, մարզական, երիտասարդական, ուսանողական եւ պատանեկան միութիւններու, ինչպէս նաեւ բարեսիրական հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ եւ ուխտաւոր ժողովուրդը:

Սուրբ Պատարագին, որպէս առընթերակներ կը սպասաւորէին Արժ. Տ. Մաշտոց Ա. քիչ. Արապաթեան եւ Արժ. Տ. Արշակ Ա. քիչ. Ալաճաճեան:

Առաջնորդ սրբազան հայրը օրուան պատգամը ուղղեց ժողովուրդին, բնաբան ունենալով Պօղոս առաքելի հռոմայեցիներուն գրած նամակի հետեւեալ համարները. «Կը պարծենանք՝ Աստուծոյ փառքին արժանանալու յոյսով: Եւ ոչ միայն այսքան. այլ տակաւին կը պարծենանք նաեւ մեր նեղութեանց մէջ, գիտնալով որ նեղութիւնները մեզի համբերութիւն կու տան, համբերութիւնը՝ տոկոսութիւն, տոկոսութիւնը՝ յոյս, իսկ յոյսը երբեք անօթով չի ձգեր, որովհետեւ Աստուծոյ սերը տեղ գտած է մեր սիրտերուն մէջ՝ մեզի տրուած Սուրբ Հոգիին միջոցաւ» (Հռ 5.2-5):

Սրբազան հայրը դիտել տուաւ, որ նեղութիւնները շատերու համար կրնան կործանարար հետեւանք ունենալ, սակայն քրիստոնէայ հաւատացեալներուն համար, Աստուծոյ կողմէ թոյլ տրուած նեղութիւնները աղբիւր կը հանդիսանան առաւել զօրանալու, յոյսով լեցուելու եւ տոկոսութիւն ձեռք բերելու, որպէսզի կարողանան դժուարութիւնները դիմագրաւել եւ յաղթական դուրս գալ, այնպէս ինչպէս պատմութեան ընթացքին բոլոր նահատակները, սուրբերը եւ քրիստոնէաները, որոնք Զրիստոսի սիրոյն նեղութիւններու եւ հալածանքներու ենթարկուեցան՝ անելիով զօրացած դուրս եկան: «Զրիստոնէան կոչուած է մեղաւոր, անարդար եւ իրաւագրկող աշխարհին մէջ հանդիսանալու Աստուծոյ արդար ձայնը եւ այն քաջամարտիկը, որ ճշմարտութեան համար կուրծք պիտի պարզէ ի գին արեան եւ նահատակութեան» հաստատեց ան:

Սրբազան Հայրը յայտնեց ըսելով. «Հայ ժողովուրդին պատկանող մէկ ու կէս միլիոն նահատակները, որոնք 2015-ին սրբադասուեցան, այսօր իբրեւ սուրբեր մեզի համար կը բարեխօսեն: Ատով հանդերձ, տակաւին իրենց արեան կանչը եւ արդար դատը անլուծելի կը մնայ: Հետեւաբար, իբրեւ անոնց հետնորդները շարունակենք մեր պատերազմը, պայքարը, պահանջատիրութիւնը եւ յիշեցումը ողջ աշխարհին, որ իր խղճին վրայ քար դրած՝ խուլ, անհոգ եւ անտարբեր կը ձեւանայ»:

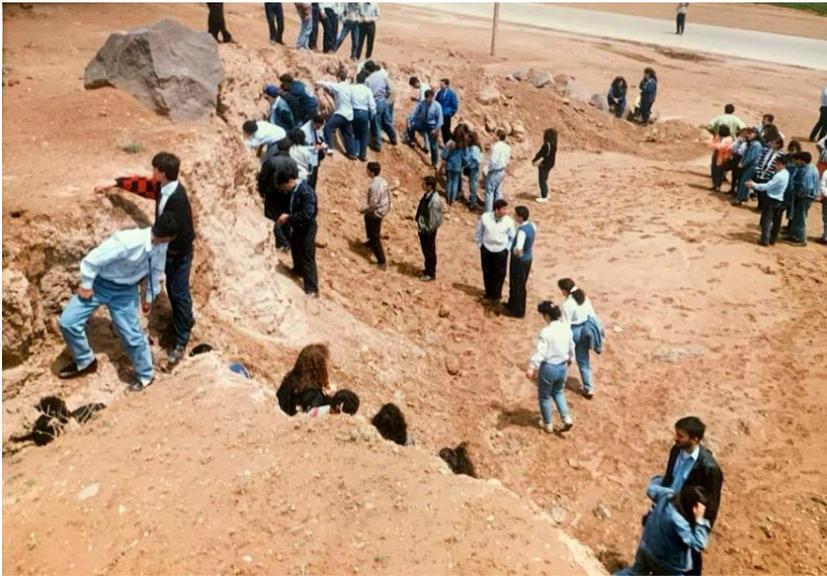
Սրբազան Հայրը նշեց, թէ 1.5 միլիոն եւ անելի նահատակներ, այսօր ոգեղինացած ներկայութեամբ կը վկայեն եւ մեր ճամբով կը խօսին: Հետեւաբար, իրենց կենսի օրինակին հետեւելով եւ մեր հաւատքին մէջ առաւել ժայռացած եւ գօտեպիտուած մեր պայքարը կը շարունակենք՝ հաւատարմութեան եւ պատկանելիութեան գիտակցութեամբ: Այսօր, հայ ժողովուրդը, որ ոչ միայն Հայաստանի եւ Պատմական Հայաստանի մէջ, այլ ամբողջ աշխարհով մէկ կը գոյատեւէ, կենդանիօրէն կը վկայէ, կը ստեղծագործէ եւ իր ներկայութեամբ օրհնութիւն եւ բարիք կը դառնայ իր շրջապատին:

ՄԱՐԿԱՏԷ

Գրիգոր Տունկեան

Ցեղասպանութեան հերթական տարեկանի շրջագիծին մէջ, համաժողովրդային ուխտագնացութիւն ի Տեր Զօր, կայացման թուական՝ 5 Մայիս 1993 Սրբոց Նահատակաց Յուշահամալիրի եկեղեցւոյ մէջ Ս. Պատարագ Զայկական Ցեղասպանութեան եւ Սուրիոյ Նահատակաց յիշատակին,

Սուրիոյ գանազան շրջաններէն Տեր Զօր փութացած պահանջատեր հայորդիներու խումներամ ներկայութիւն, կարգապահութեան կը սատարէն եւ ժողովուրդին օգտակար կը դառնան արարողութենէն ժամեր առաջ Սրբոց Նահատակաց Յուշահամալիր հասած Զալեայի ԶՄԸՄ-ի սկաւտներն ու արծուիկները, որոնք արարողութեան աւարտին պիտի ուղղուէին Շետտտէի մարդակուլ խոռոչ՝ հոն վերանորոգելու ազգին ծառայութեան իրենց ուխտը: Այսպէս վերապատմեց օրուան ԶՄԸՄ-ի սկաւտ, Շրջանային Խորհուրդի այդ օրուան ատենապետ եղբ. Վահէ Յովհաննէսեանը, որուն առաջարկով եւ պնդումներով նախածեռնուած էր դէպի Շետտտէ երթը:

Փոխադրակարգերու դեկավարը, ինչպէս միշտ, Արտուազ Ընկիկեանը, հանրածանօթ ապու Ազիզը: Երբ եղբ. Վահէն Տեր Զօրի Թաղականութեան ատենապետ Պրն. Տիգրան Տեր Մովսէսեանին հետ օրուան ժամանակացոյցը աչքէ կ'անցնէ սկաւտներուն Շետտտէ ուղղուելու յարմարագոյն ժամը ճշդելու համար, ատենապետը կը տեղեկացնէ, որ վերջերս իմացած են, թէ Տեր Զօր-Զասիէ միջբաղաջային մայրուղիի լայնացման աշխատանքներու ընթացքին աճիւններ յայտնաբերուած են Տեր Զօրէն մօտ մէկ ժամ հեռավորութեան վրայ, Մարկատ կոչուած շրջանին մէջ: Պետութիւնը անմիջապէս կասեցուցած է աշխատանքը. կարելի է հոն այցելել, մանաւանդ որ վարիչ Արտոյին մտմտութեամբ ալ իրաւացի է, որ Շետտտէի խոռոչին շրջանը հասնիլը վերջերս կրնայ դժուարացած ըլլալ, ընդհանրապէս այդ տարածքներուն մէջ քարիւղի արտահանումին հետեւանքով: Ան այդ, Սկաւտ Խորհուրդը տեղւոյն վրայ խորհրդակցութեամբ Շետտտէի փոխարէն որոշած է նշուած նոր վայրը այցելել:

Զալեայէն արշաւախումբին ընկերակցած Տեր Արշակ քահանային կողքին, Տեր Զօրի Թաղական Խորհուրդին կարգադրութեամբ տեղացի երիտասարդներէն մին, որպէս շրջանին ծանօթ, յանձն առաւ ուղեկցիլ արշաւախումբիս Մարկատ-Տեր Զօր երթ ու դարձին:

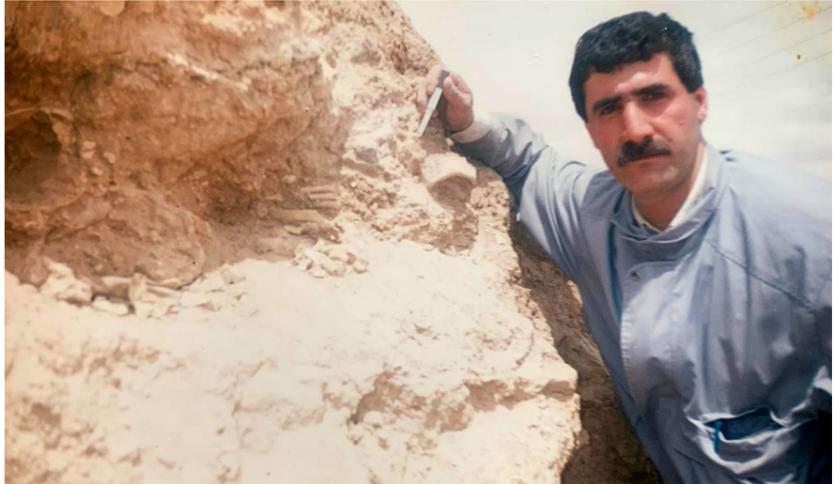
Շրագիրի փոփոխութեան համար դժկամողները ինչ իմանային, որ իրենց պիտի վիճակուէր Նահատակ Նախնիներու աճիւնները շօշափելու, հետախուզելու պատիւը: Այդ օրը, անջնջելի կը մնայ բոլորիս յիշողութեան մէջ, որպէս՝ երկար-երկար տասնամեակներ ետք Նահատակութեան այդ վկայարանը առաջին այցելողներ: Այսպէս է, որ Զալեայի ԶՄԸՄ-ի սկաւտներու անունը առնչուեցաւ Ցեղասպանութեան Վկայարան Մարկատին:

Պատարագի աւարտին մեզի կամաւորաբար ընկերակցող երիտասարդին կողմէ հանրակառքերու դեկավար Արտոյին տրուած ցուցմունքով, հանրակառքերը բռնեցին Զասիէի մայրուղին: Մօտ մէկ ժամ վերջ կանգ առինք, մինչ սկաւտները վար կ'իջնէին, հեռուէն երկու ոստիկաններու դէպի մեր խումբը ուղղուիլը նկատեցինք: Ուզեցինք վերստին կարգ բարձրանալ՝ կարծելով որ հոս ալ արգելքի պիտի հանդիպէինք: Արդէն մեր մօտ հասած ոստիկանները արգելք չէղան, այլ բարի գալուստ մաղթելով մեր մտահոգութիւնը փարատեցին:

«Ո՛ր կ'երթաք, այս տարածքին ձեր Նախահայրերուն աճիւններն են» խօսքը մտերմութիւն մը ստեղծեց: «Մենք արդէն այցելուներ կ'ակնկալէինք», ըսին: Անոնք պատմեցին, թէ ինչպէ՛ս ճամբու եզրին ցցուած են արկածներու պատճառ հանդիսացող բլրակը որոշուած էր վերցնել՝ այդ հատուածին ճամբուն տեսանելիութիւնը անարգել դարձնելու եւ արկածները կանխելու համար, սակայն երբ աշխատանքը սկսած էր ի յայտ եկած էր, որ այդ բլրակ երեւցածն ու կարծուածը իրականութեան մէջ իրարու վրայ կուտակուած է բնութեան կողմէ աւագով պատանդուած կմախքացած դիակներու կոյտ էր:

Իսկոյն կասեցուած էր աշխատանքը, չպղծելու համար աճիւնները, սակայն ամբողջ տարածքին մէջ արդէն ոսկորներու բեկորներ կային միախառնուած աւազին:

Սկաւտները կրկին վարն էին եւ արդէն աւազներէն դուրս բերուած ոսկորներու բեկորներ կը հաւաքէին ու կը գնէին, մօտակայ գիւղակի քանի մը տնակներէն դուրս թաած փոքրիկներ հետաքրքրութեամբ վազելով հասած էին խումբիս եւ «Զոն մաքապէր այլ-Արման», կ'ըսէին մեզի, «Զոն հայերուն գերեզմաններն են: Մենք գիտենք եւ հոս չենք խաղար», կ'ըսէին, մինչ

տերիոր շուրջ շրջանակ կազմած խումբ մը սկաւտներ ծնկաչոք կ'աղօթէին եւ խունկ կը ծխէին բաց երկնքին տակ:

Այդ պահուն երկինքն անգամ իր արցունքը անժամանակ անձրեւի կաթիլներու ձեւափոխելով մեծ կաթիլներով կը թրջէր աւազը՝ յաւելեալ փայլք մը տալով ոսկորներու մանրացած բեկորներու մեր տեսադաշտին, միաժամանակ անօրինակ բոյր մը կը տարածուէր ամենուր... խո՛նկն էր, չոր աւազի գոլորշի՞, թէ Նահատակներու աճիւններու օրհնաբոյրը, որ ռուկներէն մագլցելով մեր թոքերը կը լեցնէր: Մէկ բան հաստատ էր, որ Նահատակներուն հոգիները մեր եռութիւնը կը լիցքաւորէին: Ժամ մը անելի Նահատակութեան այս վայրին մէջ սկաւտները տարածուած ոսկորներու բեկորներ կը հաւաքէին, կը զըննէին եւ իրարու ինչէր կը բացատրէին: Ո՛չ երեւակայութեան մէջ էին, ոչ ալ բնութեան ֆոնին ֆիլմ կը դիտէին: Ամեն ինչ իրական էր, իրենք հոն էին, բայց ոչ որպէս հանդիսատեսներ, ոչ ալ որպէս դերասաններ, այլ՝ վկաներ, բաց երկինքի տակ թաքնուած ոճիւրէն բացայայտուած մնացորդացին:

Յանկարծ՝ «Եղբայ՛ր Վահէ, եղբայ՛ր Վահէ, հոս ապարանջան կայ դաստակին» ձայնեց սկաւտներէն մին: Զասայ հոն, գտնուած բազուկի ոսկորին մետաղեայ օղակ մը կար, ապարանջան ըլլալու չէր, հաւանաբար շղթայի մը օղակը ըլլար, կալանաւորուած Նահատակի մը բազկոսկրը ըլլալու էր հաւանաբար:

Մարկատի բլուրներուն եւ դաշտին հագիւ թէ աւազի նօսը շղարշին տակէն մեզի դիտող լայնացած աչքախոռոչներով փշրուած գանկներու մնացորդացներն, ու հսկայական տարածքի վրայ գետնի մակերեսը սփռուած գանազան չափի մարդկային ոսկորներու բեկորներուն պատկերը մեր յիշողութեան մէջ պիտի քանդակուէին, երբ որ պատմիք, կրկին պիտի փշաքաղուէինք, այնպէս ինչպէս հիմա այս յօդուածը գրողը: Բայց պիտի պատ-

ՄԱՆՐԱՎԿԵՊԵՐ

Յակոբ Չոլաքեան

ՄԱՐԿԱՏԷ...

Սկիզբ՝ էջ 4

մէից Մարկատի մասին:

Յատում կար բոլորին դէմքին: Ես ալ լծուած էի նոյն գործին, կարծրացած աւագակոյտի մը մէջ խրուած ոսկորի բեկոր մը նկատած էի, դուրս բերելու համար մատներովս կարծրացած աւագակոյտը պեղեցի եւ բեկորը դուրս բերի: Ափիս մէջ յայտնուածը ծնօտ մըն էր նրբիկ, այդ պահուն զգացական փոթորկում մը ապրեցայ, յուզում էր, բարկութիւն: Ոչ այս, ոչ ան: Անանուն բան մըն էր, որ կը պատահէր ինծի: Պահը ծանր էր, աննկարագրելի: Ափիս մարդկային ծնօտ կար, ան ալ ցեղիս նահատակներէն մէկուն ծնօտն էր: Երբ հանրակառքերուն մօտեցայ, կերպընկալ տոպրակ մը ճարեցի, մէջը ափ մը աւագով ծնօտը տեղադրեցի եւ զայն հետս վերցուցի: Կը մօտենար ժամը վերադարձի, չուշացաւ հրահանգը խմբապետին, հանրակառքերուն մէջ էիք:

Վերադարձանք Տեր Զօրի Յուշահամալիր: Թաղականները մեզի կը սպասէին: Պատմեցինք ու նկարագրեցինք մեր տեսածները: Թաղականութիւնը յանձնարարեց մեզի, որ Հալեպ վերադարձին մանրամասն տեղեկացնէք Առաջնորդ Սրբազան Հայրը: Յանձնարարականը կատարելը պատիւ պիտի ըլլար մեզի: Հանդիպումէն վերջ, Եփրատի ափին համեստ հանգստարանի մը ծառերու շուքին, շուրջ ժամուան մը կազմոյթնէ ետք, Հալեպ վերադարձի ճամբան բռնեցինք: Ապահով հասանք մեր էլակետը:

ՀԱՇՎ-ի դաշտն էիք. «հո՛ւմը. հանգի՛ստ, պատրա՛ստ: Յառաջ, նահատակ ցեղի անմահներ...»: Գործունէութիւնը աւարտած էիք: Յաջորդ օրը աստիճանաւորական կազմով Առաջնորդ Սրբազան Հօր այցելել որոշեցինք: Թաղական Խորհուրդին մեզի վստահած առաքելութիւնը գործադրեցինք: Յաջորդ հանդիպումը երեկոյեան Արամ Մանուկեան Ժողովրդային Տան Հայ Դատի Սուրբոյ Կեդրոնական Յանձնախումբին հետ եղաւ, մանրամասնեալ տեղեկագրումով:

Չուշացաւ արձագանքը ազգին. հազիւ երկու տարի անց, Մարկատի բլուրին վրայ արդէն վեր խոյացած էր Ս. Յարութիւն յուշարձան մատուռը, ուր բոլոր աճիւնները ամփոփուեցան, ուխտաւորներու կարաւաններ Մարկատէ հասան: Այդ թուականէն արդէն երեք տասնամեակներ անցան:

Մարկատի նահատակաց վկայարանէն ծնօտը հետս վերցնելով չեմ գիտեր ճիշդ ըրի, թէ սխալ, բայց այդ նշխարիդ այլեւս ընկերակցեցաւ ինծի, մնաց ինծի հետ տանս մէջ եւ տարիներ ետք, երբ ԱՄՆ պիտի տեղափոխուէի, Աստուծոյ ապաւինելով հետս տեղափոխեցի ծննդավայրես ինծի մնացած ամենաթանկը, որ 25 Ապրիլ 2021-ին գտաւ իր արժանավայել տեղը (Ուաշինկթըն Տիպի) հայ առաքելական Ս.Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, տեղւոյն ինամակալութեան բարեհաճ տնօրինումով գետեղուելով յատկապէս պատրաստուած ապակեայ մասնատուփի մը մէջ, որ տեսանելի ըլլայ ժողովուրդին եւ տեղադրուելով մկրտարանին կողքին: Թերեւս խորհուրդ մը կար վայրի ընտրութեան մէջ: Արդէն սրբադատուած նահատակի աճիւնը եկեղեցւոյ մէջ է, փոխան անապատի, մկրտող իւրաքանչիւր երեխայի հետ կը կենդանանայ վերստին: Ան յուշարարն է մեր ազգի իրաւունքին:

Մասնատուփի իւրայատուկ նկարին կողքին եղբայր Վահէն մեկնաբանեց. «Ծնօտը անլռելի գանգակատան նման կը յիշեցնէ անցեալի որբերգութիւնը եւ պահանջատիրութիւնը շարունակելու վճարակարգութիւնը»:

Մարկատի մասին անցնող տարիներուն Վահէն մեկէ անելի անգամներ լսած էի, միշտ յուշելով, որ պետք է գրի առնուի եւ հանրութեան սեփականութիւնը դառնայ այդ պատմութիւնը: Ու հակառակ անոր, որ այժմ երկուքով մղոններ հեռու ենք Մարկատէն, նաեւ կ'ապրինք հսկայ հեռաւորութեամբ, 2024-ի Մարտին ինդրեցի, որ անգամ մըն ալ պատմէ ինծի թեկուզ հեռաձայնով, որպէսզի գրի առնելով, իր պատմումով ներկայացնեմ «Գանձասար»-ի յարգոյ ընթերցասերներուն այս պատմութիւնը: Պատմումի կողքին լուսանկարներու ապահովումը եւ մասնատուփի գետեղումը կը կարծեմ ուշացման մեղքը քաւեցին, շնորհակալութիւն եղբայր Վահէին:

Ծանօթ է աշխարհին, թէ ինչպէս վարձկան ոհմակները ցեղասպանին Տեր Զօրի եւ Մարկատի վկայարանները ականելով քանդեցին:

Ախորժակը սրած թուրանին եւ անոր բոլոր գործակալներուն մեր պատասխանը Բէլը զգետնող լայնալիճ աղեղը պիտի ըլլայ Հայկ նահապետին: Յանուն Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանին եւ հայ ազգի արժանապատիւ կեանքին:

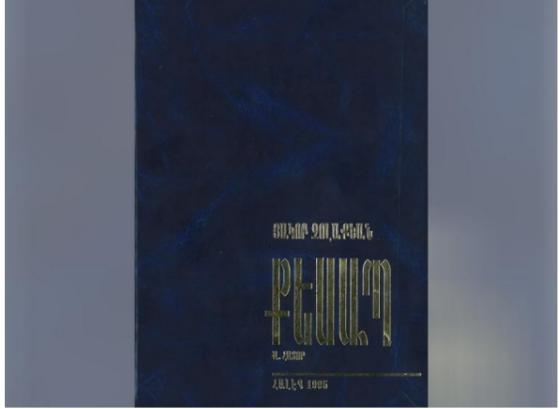
Ձեռքը երկարեցի՝ թղթապանակը խլելու համար:
- Համբերէ՛, - ըսաւ, - բոլորը քեզի:
Առաւօտ հաչիկ պատշգամ էլաւ: Պարտեզի պատշգամը, ուր կը սիրէի նստիլ:
- Ի՛նչ է, - բարկացաւ, - չե՞ս քնացած...:
Յոյց տուի Մարիամ Սարամազեան-Չոլաքեանի գործին թարգմանութիւնը: Աւարտեր էի: Բեսապի մասին լաւագոյն յուշագրութիւններէն մէկը, ամենէն վաւերականը:
- Մարի Աստուծոյ, - ըսաւ, - սա նորաշխարհի ծառը քեզի համար պահեր էիք, Բեսապ ասանկ նորաշխարհի չկայ... Նստեր ես թարգմանութիւն կ'ընես... Ո՛չ կերար, ո՛չ կերցուցիր, սկիւռները, տե՛ս, հոյ-հոյ, ինճոյք կ'ընես: Խաչիկ գիտեր, որ իմ ալ ինճոյքս պակասը չէր:

19.- Այդ ի՞նչ դաստիարակութիւն էր մերինը

Լոս Անճելոս: Ելայ ինքնաշարժ եւ հիւրընկալիս՝ Խաչիկ Թիթիգեանին ըսի «Գացի՛ք»: Հարցուց «Ո՛ր»: Ըսի «Վահան Չոլաքեանին»: Վստահ էի, որ ան կարելոր յուշեր եւ նիւթեր կրնար փոխանցել ինծի Բեսապի պատմութեան 1910-1940 թուականներէն: Խաչիկը պայման դրած էր, որ ինքնաշարժ նստելէ ետք միայն յայտնել ո՛ր երթալու որոշումս, որովհետեւ երեկոյեան, երբ կ'որոշէի վաղը այցելել այսինչին կամ այնինչին, երկր՛ւ անգամ պատահեցաւ, առաւօտուն Խաչիկ կը գուժէր, թէ՛ մարդը «փետուրեց», այսինքն՝ մահացաւ, յուղարկաւորութեան պիտի երթանք:

- Մարդը լաւ չէր վերջերս, անկողինն է, մաղթենք կը հասնինք, - ըսաւ, ու ճամբայ էլանք:

Վահանը կրտսեր որդին էր Չոլաքեան Միսաքին՝ Միսաք Պարոնին, որ յայտնի վաճառական էր, աւատապետ եւ աւետարանական համայնքի կարկառուն դէմքերէն մէկը: Իր կալուածին մէջ 1908-ին կը կառուցուին Գարատուրանի Աւետարանական եկեղեցին եւ կողքին՝ իր ամառանոցային բարեկարգ տունը:

Բեսապի Սպիտակ եկեղեցւոյ շինութեան մէջ եւս ունի զխաւոր դերակատարութիւն: Կրտսեր որդին՝ Վահան, եղած էր Բեսապի Ուսումնասիրաց վարժարանի ուսուցիչ, թատերագիր-բեմադրիչ, գաղթած է Միացեալ Նահանգներ, հիմնած Ամերիկաբնակ քեսապիներու ուսումնասիրաց միութեան տարեգիրք-հասցեագիրքը, որ ցայսօր անխափան լոյս կը տեսնէ:

Տեսածս ալեհեր ծերունի մըն էր: Անկողնին մէջ էր: Զովի սեղանիկին վրայ կ'երեւէր «Բեսապ» Ա. հատորս: Թեւաբաց ընդունեց զիս:

- Ձեր մականունէն մէկը չեմ յիշեր, չեմ ճանչցած մէկը, - ըսաւ:

- Բայց դուք պետք է յիշէք Գարատուրանի ձեր դրացիները, - ըսի:

- Այո, ինչպէս չէ, Լրջիկեանները, Կեօքեանները, քիչ մը վար՝ Սաղտըճեանները, վերի Եարալեանները, բոլորը մեր եկեղեցւոյ գաւակներ էին, շատեր մարապա էին, այսինքն քառորդով կ'աշխատէին մեր կալուածներուն մէջ...

- Ուրի՞շ... - հարցուցի:

- Հա, Կեօքեաններու թաղին կից շարք մը տուներ կային, միակ առաքելականները այդ թաղերուն մէջ: Մեր թաղին մէջ էին, բայց մեզմէ չէին: Մենք՝ չարաճճի տղաք, մեր եկեղեցւոյ կոչնակի բարձունքէն կը քարկոծէինք այդ տուները ու կը կանչէինք «Երմանա, կերներ իմանա»:

Այս արտայայտութեամբ ամերիկացի միսիոնար-միսիոնարուհիներու հետ ապրած բողոքականները կը ծաղրէին լուսաւորչականները՝ Երմանաները, իբրեւ յետամնացներ: Կարմիր եմենին գիւղական կոշիկ է, որ աչ ու ահեակ չունի:

- Դուք մեր տունը կը քարկոծէիք, - ըսի ներողամիտ ժպիտով:

Ծերունին ապշահար ինծի կը նայէր: Ծնօտը կ'ուռեր: Փղձկեցաւ յանկարծ ու փաթթուեցաւ ինծի:

- Այդ ի՞նչ դաստիարակութիւն էր մերինը, տղա՛ս, - ըսաւ:

20.- Խնճոյքը

Ու

- Սառա՛, - կանչեց տիկնոջը, - մահճակալիս տակէն պայուսակս դուրս քաշէ:

Ճամբորդական պայուսակ մըն էր՝ թղթապանակներ եւ տետրակներ:

- Ասիկա եղբօրս՝ տղքթոր Կիրակոս Չոլաքեանի 1920-ական թուականներու օրագրութիւններն են՝ Եգիպտոս, Սուտան, Հայաստանի Հանրապետութեան վտարանդի ղեկավարներուն հետ հանդիպումներ, Միացեալ Նահանգներ: Ամերիկաբնակ քեսապիներու ուսումնասիրաց միութեան հիմնադիրներէն եղաւ: Մէկը ըլլար՝ վերձաներ անտանելի ձեռագիրը, լաւ բաներ կը գտներ անպայման...:

- Ասիկա Բեսապի Ուսումնասիրաց վարժարանին մէջ աշակերտական ու ուսուցչական ուժերով իմ բեմադրած թատերախաղերուս հաւաքածոն է, ինքնագիր բաներ ալ կան հոն...:

- Ասիկա մօրս յուշագրութիւնն է, կը պատմէ իր ծննդավայր Վերի Պաղճաղագի մասին, ուսումնառութիւն՝ Այնթապ, ուսուցչութիւն, ամուսնութիւն, 1909-ի Աղեղը, 1915-ի տարագրութիւնը, ճսրը Շուղուրի գաղթակայանը ու ընտանեօք ճապուլի աղահանքին մէջ մեր աշխատանքը...: Կարելոր գործ է, բայց հայատառ թրքերէն է, ո՛վ պիտի կարդայ...:

ՀԱԼԵՊԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ...

Մկրտչի Էջ 1

մարզական, բարեսիրական, մշակութային միություններու ներկայացուցիչներ ու հարիւրաւոր հալէպահայեր:

Հաւաքը տեղի ունեցաւ Ազգ. Զարէն Եփփէ ճեմարանի շրջափակին մէջ, ուրկէ շահերով, Սուրիոյ եւ Հայաստանի գոյգ դրօշներով, ՀԱԼԵՊ-ի Հալէպի Մասնաճիւղի փողերախումբը երթը առաջնորդեց մինչեւ Ազգ. գերեզմանատուն: Յաջորդաբար շահերով տողանցեցին ՀԱԼԵՊ-ի Հալէպ Մասնաճիւղի սկաւառական շարքերը, Սուրիոյ երիտասարդական Միութեան, Հայ երիտասարդաց Միութեան, Զրիստափոր Ուսանողական Միութեան, Սուրիոյ Պատանեկան Միութեան ու Համազգայինի, ՍՕԽ-ի եւ Ազգ. Զարէն Եփփէ ճեմարանի Շրջ. Միութեան անդամները, այնուհետեւ ժողովուրդը՝ օրուան կարգախօսը պարզող եւ թուրքիան դատապարտող պատահաններով ու ցուցատախտակներով:

Ազգ. գերեզմանատան մուտքին փողերախումբը հնչեցուց Սուրիոյ եւ Հայաստանի գոյգ քայլերգները:

Տպաւորիչ էր գերեզմանատան սեմին գետեղուած 1915-ի նահատակ մտաւորականներու պատկերները, սերունդներու յիշողութեան մէջ վառ պահելու հայ նահատակներուն արեան կանչը:

Այնուհետեւ Տեղասպանութիւնը խորհրդանշող յուշաքարին առջեւ գետեղուեցան ծաղկեպսակներ, ապա հայ հոգեւոր պետերը եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները միասնաբար բոցավառեցին յուշաքարին մօտ գտնուող Տեղասպանութեան նահատակներուն յիշատակը խորհրդանշող ջահը:

ՍԵՄ-ի Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ Յակոբ Ծախիսեան վարչութեան խօսքը արտասանեց: «Թուրքիոյ գործած ոճիրը հայ ժողովուրդին հանդէպ անկիւնադարձային է, որուն հետեւանքը մինչեւ օրս կը կրենք: Սակայն մեր ժողովուրդի ազգային գիտակցութիւնն ու անողով պայքարը ճախողեցուցին մեզ վերացնելու ծրագիրը: Արդ, Մենք որպէս սփիւռքահայեր կառչած պէտք է մնանք մեր սկզբունքներուն ու հայեցի դաստիարակութեամբ շարունակենք մեր երթը վստահելով մեր հաւաքական ուժին եւ հզօր կամքին մինչեւ արդար հատուցում, որպէսզի հանգիստ չենք մեր անմեղ նահատակները: Ծարունակենք պայքարիլ յանուն Հայաստանի ու հայութեան: Ծարունակենք աննահանջ քայլերով դէպի յաղթանակ», ըսաւ ան:

Արաբերէն խօսք արտասանեց ԿԿ-ի անդամ Յարութ Սումպուլեան ու ըսաւ. «Կը շարունակենք յիշել եւ ոգեկոչել 1915-ի Տեղասպանութեան նահատակները ու պայքարելով կը պահանջենք մեր ժողովուրդի արդար հատուցումը»: Ապա անելցնելով ըսաւ. «Այսօր եւս Նոյն ոճրագործը իր ոճիրը կը գործէ այլ տարածքներու մէջ, ինչպէս՝ Սուրիոյ: Մենք որպէս սուրիահայեր, վկաները դարձանք Սուրիական Հայ-

րենիքի քանդումին ու անոր ժողովուրդի գաղթին պատճառ եղող թրքական նենգ քաղաքականութեան, պատերազմի ողջ տարիներուն»:

Գեղարուեստական յայտագիրին իր մասնակցութիւնը բերաւ Արփի Գրտանեան՝ ասմունքելով Արշակ Զոպանեանի «Օրօր, Մայր Հայաստանի» բանաստեղծութիւնը:

Աւարտին եզրափակիչ պատգամով Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդ Ս. Մակար Սրբ. Արք. Ազգարեան ըսաւ. «Աշխարհով մէկ հայ ժողովուրդը իր յիշողութեան մէջ թաղմ կը պահէ 1915-ի Տեղասպանութեան նահատակներուն յիշատակը եւ անոնց արեան կանչը: Արդարութեան ձայնն է, որ դժբախտաբար Տեղասպանութիւնը փորձեց գոյգ ձեռքերով խեղդել: Ողջ աշխարհը անտարբերութիւն ցուցաբերեց, որովհետեւ չուզեց պատասխանատուութիւն վերցնել, իսկ իր շահերը չէին համընկնէր արդարութեան կանչին: Մինչեւ այսօր ալ Նոյն պատկերը կը շարունակուի, ինչպէս տեսանք ամիսներ առաջ արցախահայութեան հայրենազրկումով, ապա, անելի ուշ, Պաղեստինի մէջ տեղի ունեցած անարդարութիւններով: Բայց մենք պահանջատեր ենք եւ պիտի շարունակենք պահանջատեր մնալ մինչեւ որ արդարութեան լոյսը բացուի ու յաղթանակէ»:

Սրբազան հայրը շահերը փակեց «Պահպանիչ» աղօթքով:

Զեռնարկին ներկայ էին սուրիական տասնեակ լրատուամիջոցներ:

ՀԱՅՈՑ ԺՆՊԱՊԱՆՈՒԹԵԱՆ...

Մկրտչի Էջ 3

«Մեղաւորները կը վայելեն պատիւներ, իսկ բարիները՝ կը չարչարուին: Ամբարտաւանները կ'իշխեն, իսկ բարիները՝ կը տուժեն: Հպարտները առաջին տեղերը կը գրաւեն, իսկ հեզերը՝ վերջաւորութեան կը մնան», ըսաւ ու հարց տուաւ: «Ինչպէ՞ս պիտի յաղթենք չարին: Չարը մեզ կը տանջէ, մեզ կը հալածէ եւ կը սպաննէ: Նոյն չար թուրքը այսօր չար կը մնայ ու չարութիւն կը գործէ, ու մենք անոր հետեւանքը կը կրենք: Չարը յաղթեց օրէնքին, Արցախի մէջ եւ տիրացաւ անոր: Ինչպէ՞ս, Տէ՛ր, մենք բարիով պիտի յաղթենք չարին»:

Եւ վերջապէս հաստատեց, որ մենք որպէս հաւատացեալ ժողովուրդ, որպէս իրաւատեր կը հաւատանք մեր ազգի պահանջին ու անոր ուշ կամ կանուխ հատուցման:

Այնուհետեւ Ռոզի Ծուշանեան ջութակով եւ Ռուզան Պարսումեան դաշնամուրով մեկնաբանեցին Կոմիտասի «Կռունկ»-ը:

Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ դպրաց դասի երգչախումբը ներկայացուց «Հրաշացան» եւ «Զօն Նահատակաց» երգերը, գեղարուեստական ղեկավարութեամբ բժշկ. Սարգիս Իսկէնեանի:

Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդ Գեղ. Տէր Մակար Սրբ. Եպս. Ազգարեան ժողովուրդին իր պատգամը ուղղելով ըսաւ, որ Հայոց Տեղասպանութեան 109-րդ տարելիցը

կ'ոգեկոչենք՝ յիշելով մեր 1, 5 միլիոն սուրբ նահատակները: Անգամ մը եւս հայութիւնը կը համախմբուի՝ իր յարգանքի տուրքը ընծայելու մեր նահատակ հայորդիներու գոհասեղանին:

Սրբազան հայրը յայտնեց, որ ցեղասպան թուրքին գործած արարքը աշխարհի մէջ տիրող չարութեան դրսեւորումն է: Աստուծոյ պատուիրածը արդարութիւնը, ողորմութիւնն ու ճշմարտութիւնը սիրելն է: Այսօր աշխարհը Աստուծոյ պատուէրին դէմ կը գործէ՝ իրաւագրկելով իր նմանները:

Սրբազան հայրը դիտել տուաւ, որ Աստուած իր ծրագիրը ունի մարդոց համար, որ պիտի իրականացնէ: Եական է, որ մենք այդ ճանապարհին մէջ ըլլանք եւ Աստուծով առաջնորդուինք:

Մակար Սրբազան եզրափակելով ըսաւ, որ սրբադասուած նահատակներուն օրինակին հետեւելով մեր կենցաղով, մշակած ծրագիրներով եւ գործունէութիւններով նպատակասլաց կենք վարենք եւ սատարենք մեր արդար դատի պահանջատիրութեան:

Այն ատեն մեր դատը յաջողութեամբ պիտի պսակուի եւ բոլորս պիտի տեսնենք այդ մէկը, բայց համբերութիւն պէտք է, կամք պէտք է, հաւատարմութիւն պէտք է՝ մեր կրօնական ճշմարտութիւններուն, մեր ազգային արժէքներուն, մեր լեզուին եւ մշակոյթին նկատմամբ:

Զեռնարկը իր աւարտին հասաւ հայ երեք համայնքապետներուն առաքելական միասնական օրհնութեամբ եւ երգչախումբի «Կիլիկիա» երգեցողութեամբ:

Հանդիսութեան աւարտին եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ Հայոց Տեղասպանութեան յուշարձանին առջեւ ծաղկեմատոյց կատարուեցաւ յանուն երեք համայնքապետներուն:

ՍՈՒՐԲ ԵՒ ԱՆՍԱԸ...

Մկրտչի Էջ 3

Եզրափակելով, Սրբազան Հայրը իրաւիրեց ժողովուրդի գաւակները ներքին համոզուածութեամբ տուկալու, ներքին գօրութեամբ պարծենալու, աստուածային յոյսին կառչած առաջնորդուելու, վստահ ըլլալով, որ Աստուած հաւատարիմ Աստուած է, երբ կը խոստանայ՝ կը կատարէ: Հետեւաբար, մեր դատը արդար է եւ մեր իրաւունքն է պահանջել եւ մեր դատը շարունակ յիշեցնել ողջ աշխարհին, մինչեւ որ քառացած խիղճերը փշրուին եւ մենք վերատիրանանք մեր իրաւունքներուն:

Սրբազան Հայրը աղօթք բարձրացուց առ Աստուած, հայցելով որ Ամենակալը օրհնէ եւ պաշտպանէ Հայաստանը, Արցախի մեր եղբայրները, ծննդավայր Սուրիան, անոր վեմաշուք նախագահը, բանակը եւ պատասխանատուները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Տիկին Արաքսի եւ դուստրը Օրդ. Էննա Գարամանլեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, սուրբատուութեամբ կամ հեռաձայնով մասնակից դարձան իրենց որդւոյն եւ եղբոր՝

Հանգուցեալ

ԱԼԵՔՍ ՎԱՉԷ ԳԱՐԱՄԱՆԼԵԱՆԻ

մահուան սուգին:
Հանգուցեալի մահուան Ա. տարելիցի հոգեհանգստեան պաշտօնը պիտի կատարուի Կիրակի, 28 Մարտի 2024-ին, յաւարտ Ս. Եւ Ամմահ Պատարագի, Հայ Կաթողիկէ Աթոռանիստ եկեղեցւոյ մէջ, Թիլէ - Հալէպ:

Յետ հոգեհանգստեան արարողութեան, ցաւակցութիւնները պիտի ընդունուին եկեղեցւոյ դահլիճը:

Իտալիոյ Լեւոնեան Վարժարան

Հայ Կաթողիկէ Աթոռանիստ եկեղեցի

«Բարի պատերազմը պատերազմեցայ, ընթացքը կատարեցի, հաւատքը պահեցի: Ասկէ յետոյ կայ ու կը մնայ ինծի արդարութեան պսակը, որ Տէրը՝ Արդար Դատաւորը՝ պիտի հատուցանէ ինծի, այն օրը» (Բ.Տմ 4.7-8):

Ի յիշատակ հանգուցեալին գետեղուած սրբանկար եւ որմնաքար.

Պրիմալկես

ՅԵՐԹԱԿԱՆ ԱՅՍ ՕՐԸ

Մարուշ Երամյան

Նախ որոշեցի ոչինչ գրել այս շաբաթ, Ապրիլ 24-ի շաբաթը, որովհետև բոլոր խօսքերը ըստած են եւ բոլոր հարցումները հարցուած: Ի՞նչ կը մնայ ոչինչէն գատ:

Բայց տակաւին վերջերս տեղ մը կարդացեր էի.

«Ինչո՞ւ մարդկային արարածները պատասխաններու պէտք ունին: Մասամբ, կ'ենթադրեմ, որովհետեւ առանց պատասխանի, հարցումը ինք անկիմաստ կը ինչէ: ... Աւելի մեծ հարցումները, մէկ պատասխանէ աւելի ունեցող հարցումները, առանց պատասխանի, լռութեան մէջ դժուար է դիմակայել: Անգամ մը որ հարցուին, դժուար թէ ուղեղը վերադառնայ իր ան-հարցում, անդորր վիճակին»:

Իրապէ՛ս, կան հարցումներ, հարցադրումներ եւ հարցեր, որոնք ուղեղիդ կը տիրապետեն – մանաւանդ որոշ շրջանի մը, որ կապուած կ'ըլլայ որոշ իրադարձութիւններու կամ յուշերու – որոնք ուղեղիդ մէջ կը ստեղծեն հետզհետէ մեծցող սեւ խոռոչներ, որոնք սեւ խոռոչներու յատկութեամբ կը կլանեն ամեն-ամեն ինչ եւ քեզ կը լքեն այնպիսի պարապի մը մէջ, որ կը շուարիս ի՞նչ ընել:

Ինչպէս հիմա՛, կրկին եկող Ապրիլ 24-ի այս օրը:

«Երբ Ապրիլը գայ, ես ինչպէ՛ս ապրիմ» սկսեր էի քերթուածներու մէկը, որ մեր պապերուն կեանքին պէս կէս մնացեր էր:

Յեղասպանութեան 50-ամեակը մեծ շուքով տօնեցինք, Սովետական Յայաստանի մէջ յուշարձան կանգնեցուցինք – աներեւակայելի բան – բայց աշխարհը իր աչքն իսկ չթարթեց, խիստ զբաղած ըլլալով Ամերիկեան բանակին Վիետնամ մուտք գործելով, Յնկաստան-Փաքիստան սկսած պատերազմով, Նագիները դատելով ... Բայց նաեւ Յեղասպանութեան ճանաչումին համար Երեւանի մէջ կայացած ցոյցերով:

Քանի մը տարի ետք տարբեր երկիրներու մէջ թուրքերուն դեմ կատարուած տեռորներու շղթան էր:

Եւ անշուշտ՝ իրար ետեւէ – թեւէ շա՛տ դանդաղօրէն – Յեղասպանութեան ճանաչումը, տարբեր երկիրներէ, սկսելով Արժանախնէն, առանց վերջանալու Ուրուկուէյի հետ, որովհետեւ ... կը սպասենք, տակաւին կը սպասենք:

Եւ այդ սպասումին հետ կը սկսին հարցումներ ծագիլ մեր հոգիներուն մէջ – չեմ ըսեր միտքերուն կամ ուղեղներուն, որովհետեւ միտքը շատ լաւ կը հասկնայ թէ այս բոլորը քաղաքականութիւն է. միայն հոգին է եւ սիրտը, որոնք չեն հասկնար եւ անընդհատ հարց կու տան՝ ինչպէ՛ս թէ, ինչո՞ւ ...

Ինչո՞ւ այս 32 երկիրներուն կողքին մնացեալ երկիրները եւս, աշխարհի ԲՈՒՆՈՐ երկիրները տակաւին չեն ճանչցած- ընդունած Յայոց Յեղասպանութիւնը, երբ փաստերը, որոնք կը ներկայացուին, բնաւ հայկական աղբիւրներէ չէ որ կու գան, այլ նախ թուրքիայէն՝ Ջարդի օրերուն վիլայէթները դրկուած բազմաթիւ հեռագիրներ, Պոլսոյ մէջ գտնուող տարբեր երկիրներու դեսպաններու վկայութիւններ, գաւառներուն մէջ ծառայող միսիոնարներու օրագրութիւններ եւ նամակներ, գերմանացի գիտնորներու քաշած լուսանկարներ ...

Ապա արեւմտեան աշխարհի կարեւոր մտաւորականներու գրած հատորները, ուսումնասիրութիւններն ու վերլուծումները Յայկական Ջարդերուն մասին, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն, գերմաներէն եւ այլ լեզուներով:

Օտար գրագետներու վէպեր՝ Ֆրանց Վերֆելի «Մուսա Լեբան Զառասուն Օրերը» խորագրով վէպէն, մինչեւ այսօր հրատարակուող վէպերը թուրք վիպագիրներու, ինչպէս Նագեմ Յիքմեթի, Օրհան Փամուքի եւ Էլիֆ Շաֆաքի, յիշելու համար ամենէն նշանաւորները, որոնք ուղղակի թէ անուղղակի ձեռով կ'անդրադառնան Յեղասպանութեան:

Ուրեմն ինչպէ՛ս կարելի է ոչ միայն ուշադրութիւն դարձնել այլ եւ լըրջութեամբ վերաբերիլ թուրքիոյ յերիւրանքներուն, լռել այդ բարբառանքներուն դիմաց եւ թոյլ տալ, որ շարունակուի ինչ որ սկսուեր էր տակաւին

1894-ին:

Տակաւին՝ ինչո՞ւ երկու չափ երկու կշիռի այս մօտեցումը հայերուն եւ Յայաստանի հանդէպ, երբ գերմանացիները ոչ միայն ընդունել են իրենց գործած մեծ մեղքը, այլ եւ ահա արդէն քանի տարիէ ի վեր կը հատուցեն, կը վճարեն, եւ շատ անգամ ալ, մեղքի զգացումէն տարուած, տեղի կու տան պահանջներու, որոնք կրնան համամիտ չըլլալ:

Այս բոլորին կարելի էր տոկալ, մտածելով, թէ՛ լա՛ւ, քաղաքականութիւն է, պէտք է դիւանագիտութեամբ մօտենալ, պէտք է վարուիլ գիտնալ, պէտք է գիտնալ թէ արդարութիւնը չէ որ կը յաղթանակէ միշտ, այլ դիւանագիտութիւնը, անհատական շահերը, երկիրներուն շահերը:

Բայց երբ կրկին ու կրկին պատմութիւնը ինքզինք կը կրկնէ անամօթաբար, եւ նոյնքան անամօթաբար ամբողջ աշխարհ կը լռէ, ինչպէս լռեր են «անդին» նայել եր Յայոց Յեղասպանութեան օրերուն, Կիպրոսի գրաւումի օրերուն, Թուրքիոյ մարդկային իրաւունքներու քանիցս անտեսումին եւ հոն բանող բռնատիրութեան ի տես:

Բայց մանաւանդ Արցախի անօրինական գրաւումին եւ հոն կատարուած եւ շարունակուող մարդկային թէ մշակութային ջարդերուն ի տես – որովհետեւ եթէ չըլլար Թուրքիան իր հզօր բանակով, Ատրպէյճան պիտի չըլլար հոն, ուր որ է այսօր ...

Այս անթիւ-անհամար, խորունկ, անիրաւ հարցումներուն դիմաց կը ջարդենք մեր ուղեղը, պատասխաններ եւ լուծումներ գտնելու համար:

Կը գտնե՞նք:

Բայց չէի՞նք գիտեր:

Երբ Ղեւոնդ Ալիշան (1820-1901), տակաւին շա՛տ առաջ ըսեր էր.

«Ի հարկէ հայ ժողովուրդը լաւ գիտէր, որ իր սեփական ուժերով չպիտի կարողանար թօթափել թուրքական լուծը, ինչպէս առանց Եւրոպայի օգնութեան չպիտի կարողանային անկախանալ ո՛չ Յունաստանը եւ ո՛չ Պուլկարիան»:

Յայ ժողովուրդն ալ, անոնց հետեւելով, յոյսը դրեր էր քրիստոնեայ Եւրոպայի օգնութեան վրայ, մեծ, քաղաքակիրթ պետութիւններու մարդասիրութեան վրայ:

Այստեղ էր հայ ժողովուրդի մեծագոյն եւ բազմադէտ սխալը:

Կոտորածներու ժամանակ Զարտինալ Թերզեան Յոռմ կ'երթայ, կ'իյնայ սրբազան Պապի ոտքերը, կ'աղերսէ որ Պապը դիմէ քրիստոնեայ մեծ պետութիւններուն՝ Անգլիոյ, Ռուսիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ, որ ջարդարար թուրքին ձեռքը բռնեն:

Սրբազան Պապը կ'ըսէ.

«Այդ քրիստոնեայ մեծ պետութիւններն են հայերը ջարդողները, ես որո՞նն դիմեմ»:

Այս հատուածը առնուած է Աւետիք Իսահակեանի «Իմ Յուշերս» գիրքէն:

Սիրելի բարեկամուհիս, «Գանձասար»-ի նախկին երկարամեայ խմբագրուհի Մ. Մերթնանեան իր դիմատետրի էջին վրայ գրեր էր, անգամ մը եւս կրկնելով այն բոլոր հարցում-հարցադրում-հարցերը, որոնք կը մրճահարեն ուղեղը անոնց, որոնք դէպքերը կը դիտեն իրապաշտ նայուածքով եւ կը մտահոգուին, տարօրէն, ծանօթօրէն կը մտահոգուին.

«Իսկ կա՞յ, մնացե՞ր է ԳՈՒՆԵ մէկ արժէք, որուն շուրջ համախմբուինք»:

«Յայրենիք»-ի տարբեր հասկացութիւններ ունինք. սահմանները տարբեր կը տեսնենք: «Յայրենիք» պահելու ձգտումը նոյնը չէ: Լեզուն բաժնէր ենք: Պատմութեան մօտեցումները տարբեր են: Թշնամիի եւ բարեկամի նոյն պատկերացումը չունինք: «Յեղասպանութիւնը» քննարկման առարկայ է: Ապագան տարբեր կը տեսնենք... Մնացե՞ր է արժէք մը, որուն շուրջ որպէս ՄԵԿ ազգ կրնանք միանալ... Ե՞րբ»:

Կրկին Ապրիլ է, ուրիշներու համար գարնանային երեք ամիսներէն մէկը, մեզի համար՝ ապրելու՛ն ամիս, բայց նաեւ ազգովին միանալու եւ քաջաբար պատասխաններ գտնելու մեզի եւ աշխարհին համար:

«ԳԱՆՁԱՍԱՐ»

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹԻ ԱՆՁՆԱԿԱԶՍ

Խմբագիր՝ Զարմիկ Զիւլփօշեան-Պողիկեան
Սրբագրիչներ՝ Նուշիկ Սողոյեան-Առաքելեան
Աննա Սաղապազարեան

Ձեւաւորող՝ Յովսէփ Զայօլեան

Գրաշար՝ Անի Թոփալեան-Սարուխան

Արաբերէն լուրերու թարգմանիչ՝ Մարեն Պապեան-Աղայեկեան

Կայքէջի պատասխանատու՝ Աւօ Պողոսեան

Լուրերու պատասխանատու՝ Լուսին Ապաճեան-Զիւլփօշեան

Հաշուապահ՝ Յովիկ Պարսումեան 0957 953 811

- Ծանուցողներէն եւ աշխատակիցներէն կը խնդրուի ծանուցումներն ու յօդուածները խմբագրատուն ուղարկել ամենէն ուշը երկուշաբթի օրերը:

- Նախընտրելի է յօդուածներն ու թղթակցութիւնները ուղարկել գրաշարուած:

- Խմբագրատուն ուղարկուած նիւթերը, հրատարակուի կամ ոչ, չեն վերադարձուիր:

- Խմբագրութեան վերապահուած է ստացուած յօդուածներու հրատարակելու կամ չհրատարակելու որոշումը:

- Ձեր ծանուցումներն ու յայտարարութիւնները կարելի է հրապարակել «Գանձասար»-ի տպագիր տարբերակին եւ կայքէջին միջոցով, կապ հաստատելով թերթիս հաշուապահին հետ:

ՎԵՐՅԻՇԵԼՈՎ ԳՆՆԻՒՆ ՎԱՐՈՒԺՄԱՆ ՈՒ ԻՐ «ԴԵՐԵՆԻԿԸ»

L. L. Gannjanyan

Համացանցային տեղեկասփիւռներու ճամբով լուր մը տարածուեցաւ. Գալիֆորնիոյ մէջ (Սան Պերնամտինո), 12 Հոկտեմբերին, մահացեր էր մեծանուն բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանի մէկ թոռնուհին: Անունը՝ Ռոննի Սաֆրագեան: Կ'ըսուէր, թէ 78 տարեկան էր:

Իրականութեան մէջ՝ անկարելի լուր մըն էր, քանի որ ողբացեալը հայ կեանքին ու մշակութային մեր ապրումներուն հետ մասնաւոր առնչութիւն մը չունէր, չէր ունեցած: Վարուժանի արեան հեռաւոր մէկ ժամանադրոյն էր պարզապէս, թերեւս առանց իսկ ճանչցած ըլլալու այն հիւթող լեզուն, որմով իր նահատակ մեծ-հայրիկը երկներ էր «**Հեթանոս երգեր**»-ն ու «**Հացին երգը**»...:

Այս աննշան լուրը, սակայն, պատճառաւ դարձաւ որ պահ մը վերջիջեմ Վարուժանի ընտանիքը: Դանիէլ Վարուժան ամուսնացած էր 1910-ին, ի Սեբաստիա, սեբաստահայ հայուհիի մը՝ **Արաքսի Թաշճեանի** հետ: Անոնք աշխարհ բերած էին երեք զաւակներ՝ **Վերոնիքա, Արմէն եւ Հայկ**: Մեծ եղեռնի վաղորդայնին, բաւաստեղծին նահատակութենէն ետք, ընտանիքը հեռացած էր Պոլսէն: Տիկ. Արաքսի վերամուսնացեր էր՝ ստանալով **Արիկեան** մականունը, իսկ զաւակները անցեր էին Ամերիկա: Արմէնը կայք հաստատուէր էր Խաղաղական ովկիանոսի Հավայեան կղզիներու Հոնոլուլու քաղաքը (մի.՝ 1995-ին), իսկ Հայկը՝ Ֆրեզո (մի.՝ 2002-ին):

Վերոնիքեան, ընտանիքին առջինեկը, ամուսնացեր էր **Սաֆրագեանի** մը հետ: Խոր ծերութեան մէջ՝ ան պիտի մահանար 2009-ին, Նիւ Եորք: Անոր դուստրն էր, Ուրեմս, Ռոննի Սաֆրագեանը, որ հիմա, իր կարգին, հրաժեշտ կ'առնէր այս կեանքէն...:

Մինչ կը կարդայի Վարուժանի թոռնուհին մահուան լուրը, մեր տան մէջ, կրտսեր աղջիկս հայերէնի իր դասագիրքը բացած՝ բարձրաձայն կը ջանար անգիր սորվիլ... Վարուժանի «**Դերենիկը**» քերթուածը: Այդ օրուան իրենց դասն էր ասիկա: Ի՛նչ գուցադիպուիս:

Դերենիկ...: Երեք վանկանի արական անուն մը: Տարածուն, ընդհանրացած անուն մը չէ «**Դերենիկ**»-ը: Բնա՛ւ: Իմ շուրջ՝ ես անձնապէս չեմ հանդիպած այս անունը կրող որեւէ անձի: Պարագան շատ տարբեր չէ մեր պատմութեան կամ գրականութեան մէջ եւս. հազիւ քանի մը անգամ ան իր դէմքը ցոյց տուէր է մեզի ու կորսուէր...:

Ըստ Աճառեանի կամ այլ բառարաններու ստուգաբանութեան, **Դերենիկին** արմատը «դէյր» (արեւմտահայ մեր հնչիւնով՝ «տէյր») բառն է, որ ասորերէնով ու արաբերէնով կը նշանակէ «վանք»: Ուստի, այս անունը պիտի նշանակէ «վանքի որդի» կամ «ուխտի զաւակ»:

Դուք կարդացա՞՞ք Դանիէլ Վարուժանի «**Դերենիկը**»: Նախակրթարանի Դ. կարգի աշակերտ էինք, երբ հայերէնի մեր դասագիրքին մէջ դէմ-յանդիման եկանք «Դերենիկ»-ին: Այն ատեն մե՛նք ալ անգիր սորվեցանք այդ բանաստեղծութեան հինգ տուները ու համակրանքով լեցուեցանք հայ տղուն՝ Դերենիկին նկատմամբ, որուն գլուխը պատռած էր դրացի թուրքը՝ Ալին...:

Չեմ կրնար պնդել, թէ Վարուժանի ամենէն սիրուած ու ժողովրդային քերթուածներէն մին է «**Դերենիկը**»: Անիկա չէ կրցած մրցիլ բանաստեղծին «**Կարօտի նամակ**»-ին, «**Ցորեանի ծովեր**»-ուն, «**Անդաստան**»-ին, «**Օրհնութիւն**»-ին, «**Ձօն**»-ին կամ «**Հարճը**»-ին հետ, որոնք յաճախ տեղ գտած են զանազան դասագիրքերու մէջ: «**Դերենիկը**» քիչ անգամ հրամցուած է հայ աշակերտին:

Այնուհանդերձ, «**Դերենիկ**»-ին արձագանգը մեր տան մէջ՝ յուզեց գիւ, որովհետեւ քերթուածին բառերն ու տողերը յաջողեցան զիս ետ տանիլ մինչեւ... 45 տարի: Յիշեցի նախակրթարանի հայերէնի մեր դասապահերը, մեր ուսուցչուհիին բացատրութիւնները, Դերենիկին արիւնլուայ գլուխը եւ դրացի թուրք Ալին մէջքէն կախուած դաշոյնը...:

Ձեռք առի աղջկանս դասագիրքը ու վերընթերցեցի «**Դերենիկը**» կըրկին, գերագո՛յն ուշադրութեամբ, այս անգամ՝ հասուն ու գրականասէր մարդու մերձեցումով, ջանալով քակել տողերուն արանքին թաքնուած բանաստեղծական խորհուրդները, որոնք անտարակոյս անձնաօթ մնացեր էին ինձի 45 տարի առաջ:

Եւ որովհետեւ, այս օրերուն, ազգովին կ'ապրինք նոր հայրենալքումի ու հողի կորուստի (Արցախի Հանրապետութեան անկումը) կրկնակի ցա-

ւեր՝ «**Դերենիկը**»-ին մէջ ես գտայ **այժմեականութիւն** ու **անժամանցեցի պատգամ**: Այդ պատգամը կը կոչուի **դիմադրութիւն**, կը կոչուի **փոխադարձութիւն**, կը կոչուի «**Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման**»...:

Բայց եկե՛ք միասին կարդանք աւելի քան դար մը առաջ գրուած այս իմաստալից բանաստեղծութիւնը, որ արձակագիրի մը գրչին տակ կրնար դիւրաւ վերածուիլ պատմութեամբ ալ, տպաւորիչ ու թելադրական: Դեպքը ամենայն հաւանականութեամբ իրական է, թերեւս պատահած է գաւառի հայաբնակ քաղաքներէն կամ գիւղերէն մէկուն մէջ:

Ուրեմս, հայ պատանին՝ Դերենիկ, լալով ու վիրաւոր, նետահար այծեամի մը պէս կը մտնէ տուն: Մայրը կը կարծէ որ օձ մը խածած է զայն կամ ծի մը՝ աքացի տուած:

Դուռը կը բացուի. – Դերենիկն, ահով հերել թէ այծեամ մ'ըլլար նետահար, Սօրը թելերուն մէջ կ'իյնայ լալով:
– «**Ի՛նչ ունիս, տղա՛ս, ... ըսէ՛ շուտ... մի՛ լար.**
Օ՞ճը քեզ խածաւ, թէ աքացեց ձիւն:
– «**Գլո՛ւխս պատռեց դրացի Ալին...**»:

Կը պարզուի, ուրեմս, որ թուրք դրացին տղան՝ Ալին է որ վիրաւորած է հայ տղեկին գլուխը...:

Եւ ան ցոյց կու տայ սեւ գանգուներուն Ներքէն վերք մ'ուրկէ բխելով արիւնն
Հայ գլխիկն այդ՝ թո՛ւրք ոխով կը թըջէ:
Քաջ մօրն հոգւոյն մէջ վիհեր կը բացուին
Լեցուած ամօթով. – գգուել կրթի՞չ է
Սրտի վրայ՝ յաղթուած ճակատն երկչոտին:

Բանաստեղծին գծած պատկերը հետաքրքրական է. Դերենիկին գըլ-խէն հոսած արիւնը նո՛յն այդ գլուխը «կը թըջէ թուրք ոխով»: Այսինքն, տղուն ուղեղին ու սրտին մէջ կ'եռայ ատելութեան գգացումը...: Միեւնոյն ատեն փոթորիկներ կ'ալեկոծեն մօր սիրտն ալ: Մայրը կը վարանի իր «յաղթուած» (= պարտուած) ու «երկչոտ» (= վախկոտ) զաւակը գրկելէ, կը խուսափի մանչուն վիրաւոր գլուխը գգուելէ, փայփայելէ: Կրթիչ չի նկատուէր այդպիսի թոյլ վարմունք մը: Հետեւաբար, ան պահ մը քա՛ր կը դնէ իր գուրթին վրայ ու կը գոռայ.

... «**Դո՛ւրս... մինչեւ որ յաղթած՝ Արիւններդ անոր արեամբ չմաքրին՝ Այսօր տուն չես գար: Մատնի՛չ ինամքներուս, Միթէ վարսակի հացո՞վ սնար... դո՛ւրս:**»:

Ուրեմս, հայ մայրը բացայայտօրէն վրէժխնդրութեան կը մղէ իր տղան:

«**Մինչեւ որ գլխէդ հոսող արիւնը թշնամիին արեամբ չմաքրես (իմա՛՛ չփոխադարձես քու վրայ կատարուած վայրագ յարձակումին)**՝ տուն չես գար»: Դերենիկ պետք է որ տուն վերադառնայ յաղթական: Այլընտրանք չունի: Մայրը զայն կ'այպանէ երկու ծանր յանցանքներով.

ա- «**Մատնի՛չ ինամքներուս**», որ կը նշանակէ ինամքներս ուրացած, մոռցած, անոնց համապատասխանող վերաբերում ցոյց չտուած: Փաստօրէն, մայրը քաջարի՛ վերաբերում մը կ'ակնկալէ իր զաւակէն, այլ ոչ թէ համակերպող, մեղկ ու անարի կեցուածք մը:

բ- «**Վարսակի հացո՞վ սնար**». հարցում մըն է ասիկա ու միաժամանակ՝ մեղադրանք մը:

Բայց ի՛նչ է «վարսակ»-ը: Վարսակը հացահատիկի ամենէն անորակ տեսակն է, որ խեղճ է նաեւ իր սնուցողական արժեքով: Չի՛ կրնար մրցիլ ցորենին, եգիպտացորենին ու նոյնիսկ գարիին հետ: Աղքատին ու չքաւորին «ցորեն»-ն է ան: Միւս կողմէ, պետք է մտածել, որ վարսակով սնանող պատանին կ'ունենայ թոյլ մկաններ, չի կրնար կռուիլ, չի կրնար դիմադրել, չի կրնար յաղթել...:

Արդ, Դերենիկին մայրը գիտակից է իր տուած ինամքին որակին, քանի որ ընտիր ցորենով կերակրած է իր զաւակը, ուստի եւ համապատասխան խիզախ կեցուածք կ'ակնկալէ անկէ, արդարօրէն: Այսինքն՝ դիմադրել թուրքին, փոխադարձել անոր հարուածներուն, զգեստնել զայն՝ իր հայրու բազուկներուն տակ...:

Բայց ճի՛շդ հակառակն է որ պատահած է. Դերենիկ ծեծ կերած է Ալին ու լալագին վագած-եկած է մօր գիրկը նետուելու...:

Յամենայնդէպս, շիկնած է Դերենիկն ալ ու ներքուստ ամօթ կը զգայ ի՛նքն եւս, թէեւ ունի առարկութիւն մը.

– «**Բայց, մա՛յրիկ, Ալին թուրքի զաւակ է. Աչքին մէջ հեռ կայ եւ մէջքը՝ փալա:**»
«**Հեռ**» կը նշանակէ «ոխ», իսկ «**փալա**»՝ «դաշոյն»: Ուրեմս, դրացի թուրք պատանին զինուած է ու քնազդային ոխ մը ունի բոլոր անոնց նկատմամբ, որոնք հայ են...:

Ի՛նչ փոյթ: Ահա՛՛ հայ մօր պատասխանը.
– «**Իսկ դու ալ հա՛յ ես, եւ մէջքդ ըլլա՛յ**»

Վարուժանի կողակիցն ու երեք զաւակները:

ՍԱՂԿԵՄԱՏՈՅՑ...

Սկզբը՝ էջ 1

ՀՄԸՄ-ի տարագաւոր սկաւուտներուն կողմէ:

Արարողութեան ներկայ էին՝ հայ երեք հոգեւոր պետերը, հայ երեք քաղաքական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, Հայաստանի Հանրապետութեան Հալեպի

գլխաւոր հիւպատոսութեան խորհրդականը, Հայաստանի Հանրապետութեան Մարդասիրական

րագոյն էջը կը կազմէ այդ տանջակիր ժողովուրդին ահաւոր պատմութեան մէջ: Համիտեան ջարդերով սկսած, Իթթիհատական ծրագրաւորումով գազաթին հասած, Զեմալականով ամբողջացած ու Էրտողանականով շարունակուող այս նենգամիտ քայլը ո՛չ Ապրիլ 24-ով սկսաւ եւ ոչ ալ Ապրիլ 24-ով վերջ գտաւ:

Ապա Տարաքճեան շեշտեց, որ ամբողջ աշխարհը պէտք է գիտնայ, որ թուրքի ախորժակը սահման չունի: Երեկ Արցախը այսօր Չանգեզուրը, վաղը՝ Երեւանը, այսպիսով Արեւմտեան Հայաստանէն ետք կը վերանայ Արեւելեանը:

Ան իր խօսքի աւարտին մէջբերեց Սիամանթոյի հետեւեալ երկտողը. - «Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհի հայուն կարողայ նախատիկը»: Ան փակեց իր խօսքը ըսելով, որ պիտի

Առաքելութեան խումբի հրամանատարը եւ 14-րդ խումբի ներկայացուցիչը, Իրանի դեսպանութեան մշակութային պատասխանատուն, Պաղեստինեան «Զուտս» գումարտակի

յիշեցն ու պահանջատէր մնալը, այս պիտի ըլլայ մեր կարգախօսը:

Արաբերէն բացման խօսքով Վանիկ Մանուէլեան ըսաւ, որ հայ ժողովուրդին համար կեանքի սեւ ճակատագիր էր իյնալ արիւնարբու Օսմանեան բռնակալութեան տակ, որուն արդիւնքը եղաւ Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Ան խլեց հայուն կեանքը, բայց չկրցաւ խլել անոր ապրելու եւ ստեղծագործելու կամքը, որովհետեւ հակառակ կործանարար թուրքին, հայը միշտ ալ բարձր գիտակցութեամբ շատագովը եղաւ կեանքի ու խաղաղութեան: Ան ըսաւ, որ ոճրագործը միշտ ալ կը մնայ ոճրագործ եւ ահա այսօր կըրկին սրելով իր ախորժակը սպանդի կ'ենթարկէ հայկական Արցախն ու

քաղաքական թելի ներկայացուցիչը, Սուրիոյ խորհրդարանի երեսփոխաններ, Ազգ. Իշխանութեան անդամներ, Արիւստաւորներու Սենտիքայի ներկայացուցիչներ, սուրիահայ մշակութային, բարեսիրական, երիտասարդական, մարզական եւ հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչներ, Սուրիական պատերազմի հաղորդակարն ու այլ լրատուամիջոցներու ներկայացուցիչներ, Together եւ SOS հաստատութեանց ներկայացուցիչներ եւ այլք:

Հայերէն բացման խօսք արտասանեց Սոնա Տարաքճեան: Ան յայտնեց, որ դարերու ընթացքին վերիվայրումներ ապրած հայ ժողովուրդը, ճաշակած է բազում ցաւալի էջեր, սակայն 1894-էն 1923 երկարող Հայոց Ցեղասպանութիւնը տղիսարաբական Կազգան:

Այնուհետեւ հանդիսավար Գաբուրի Զիրքեան-Արոյեան հրաւիրեց պաշտօնական հիւրերն ու միութիւններու ներկայացուցիչները ՀՄԸՄ-ի փողերախումբի նուագին եւ ՀՄՄ-ի, ՀԵԸ-ի եւ ՀՄԸՄ-ի տարագաւոր

սկաւուտներու ընկերակցութեամբ յուշակոթողին դիմաց ծաղիկներ գետեղելու:

Ցեղասպանութեան յուշակոթողին դիմաց ծաղկեպսակներ գետեղելու եւ նահատակներու յիշատակին առջեւ խոնարհելու համար հերթաբար հրաւիրուեցան:

-Հայ երեք հոգեւոր Պետեր՝ Բերիոյ Հայոց Թեմի Բարեջան Առաջնորդ Գերշ. Տ. Մակար Սրբ. Արք. Ազգարեան, Բերիոյ Թեմի Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ Արիւստապետի Տ. Պետրոս Արք. Միրիաթեան, Սուրիոյ Հայ Աւետարանական Համայնքի Համայնքապետ Վերապատուելի Դոկտ. Յարութիւն Սելիմեան:

-Հալեպի երեք կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ՝ ՀՅԴ-ի ներկայացուցիչ՝ Վրէժ Եագուպեան, ՍԴՀԿ-ի ներկայացուցիչ՝ Աւօ Խոշաֆեան, ՌԱԿ-ի ներկայացուցիչ՝ մէթր Կարայիս Շուշանեան:

-Հայաստանի Հանրապետութեան

տան դեսպանութիւն եւ Հայաստանի Հանրապետութեան գլխաւոր Հիւպատոսութեան կողմէ Հալեպի գլխաւոր Հիւպատոսութեան խորհրդական Դաւիթ Թաթեւոսեան:

-Հայաստանի Հանրապետութեան Մարդասիրական Առաքելութեան խումբի ներկայացուցիչ հրամանատար գեղապետ Արկատի Տօնոյեան եւ 14-րդ խումբի ներկայացուցիչ Դաւիթ Յարութիւնեան:

-Սուրիոյ խորհրդարանի երեսփոխաններ՝ Ժիրայր Ռէսեան, Փիւռ Մրճանէ եւ Ապտօ Սուսալի:

-Բերիոյ Հայոց Թեմի Ազգ. Վարչութեան անդամներ:

-Պաղեստինեան «Զուտս» գումարտակի ներկայացուցիչը:

-Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան հիւպատոսութեան մշակութային պատասխանատուն:

-Սուրիոյ Հայ Դատի Կեդրոնական Մարմնի ներկայացուցիչ՝ Ծերուն Գահուէճեան:

-Արիւստաւորներու Արիմիութեան ներկայացուցիչներ:

-Սուրիահայ բարեսիրական միութիւններու՝ Սուրիահայ Օգնութեան խաչի եւ Հայկական Բարեգործական ընդհանուր միութեան ներկայացուցիչներ:

-SOS բարեսիրական հաստատութեան ներկայացուցիչներ:

-Together հաստատութեան

ներկայացուցիչներ:

-Սուրիահայ Մշակութային միութիւններու՝ Համազգային Հայ Մշակութային եւ Կրթական Միութեան, Թեքեան Մշակութային Միութեան, Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան, Կրթասիրաց Մշակութային Միութեան, Ազգային Մշակութային Միութեան, Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան եւ Գերմանիկ Վասպուրական Մշակութային Միութեան ներկայացուցիչներ:

-Սուրիահայ Մարզական միութիւններու՝ Հայ Մարմամարզական Միութեան, Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան եւ ՀԵԸ-ի Մարզական Շարժումի ներկայացուցիչներ:

-Սուրիահայ Երիտասարդական Միութիւններու՝ Զրիստափոր Ուսանողական Միութեան, Տիւրուհի Ուսանողական Երիտասարդական Միութեան, Սուրիոյ Երիտասարդական Միութեան, Կաթողիկէ Երիտասարդաց

Միութեան, Սուրիոյ Պատանեկան Միութեան, Հայ Երիտասարդաց Միութեան եւ Հայ Աւետ. Էմմանուէլ

Եկեղեցւոյ Զրիստոնեական Ջանից ընկերակցութեան ներկայացուցիչներ:

-Հայրենասիրական միութիւններու՝ Ուրֆայի, Զիլիսի, Տարօն Տուրուբերանի, Բալուի, Պերեճիկի, Մարաշի, Չէթունի եւ Կարմուճի Տիկնանց ու Վարչութեանց ներկայացուցիչներ:

-Սուրիահայ պատկերասփռի հաղորդակար Նիգար Ֆարրա:

Ծաղկեմատոյցի աւարտին հանդիսավարը հրաւիրեց բոլոր մասնակից դառնալու արեան տուջութեան, Ա. Աստուածածին եկեղեցւոյ ներքնասրահէն ներս:

«Գիտցէք, աշխարհում մի հայ էլ մնայ, Հայոց եղբունը նա չի մոռանայ... նա չի մոռանայ Սուրբ սարը Մասիս, Ծովից ծով հողը պապերիս»:

«ՄԵՐ ԱՐԻՒՆԸ ՏԱՆՈՎ...»

Սկիզբ՝ էջ 1

Արեան Տուչուրեան արարողութիւնը սկսաւ Չորեքշաբթի, 24 Ապրիլ 2024-ի առաւօտեան ժամը 9:00-էն, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ ներքնասրահը:

Արարողութեան մասնակիցները դիմաւորեց ՅՄԸՄ-ի փողերախումբը՝ ազգային եւ հայրենասիրական նուագներով:

Արարողութեան ներկայ գտնուեցան հայ երեք համայնքապետները, Սուրիոյ խորհրդարանի անդամները, ՀՀ Հալեպի Գլխաւոր Հիւպատոսութեան խորհրդականը, ՀՀ Հալեպի Մարդասիրական Առաքելութեան հրամանատարն ու 14-րդ խումբի պատասխանատուն, Բերիոյ Հայոց Թեմի Ազգ. Իշխանութիւնը, հայ քաղաքական երեք կազմակերպութիւններու եւ Ազգային Վարչութեան ներկայացուցիչները, պաղեստինեան «Քուտս» գումարտակի քաղաքական թեւի պատասխանատուն, Իրանի Դեսպանատան ներկայացուցիչը, Հալեպի

վիճակուած չարչարանքներն ու տառապանքները, որոնց յաջորդեցին տեղահանութիւնն ու արեան ճանապարհը՝ Եփրատ գետի ափէն մինչեւ Տեր-Չօրի անապատ, ու հակառակ Օսմանեան Կայսրութեան հայերուն ապաստան չտալու, այլեւ սպանելու հրամանին, իրենց հայրենիքէն վտարանդի դարձած հայ գաղթականները գրկաբաց ընդունուեցան Սուրիոյ արաբական ցեղերուն կողմէ:

Աւարտին Խօսք առաւ «Քուտս» գումարտակի քաղաքական թեւի պատասխանատու՝ Անտէ Ապտուլ Հաք: Ան նախ յարգանքի խօսք ուղղեց բարեկամ հայ ժողովուրդի Յեղասպանութեան աւելի քան մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, ապա Սուրիոյ վերջին պատերազմի նահատակներուն, որոնք դարձեալ գոհ գացին Օսմանեան արիւնարբու կայսրութեան ժառանգորդներուն:

Կայսրութիւն մը որ այլատեսութեան, ահաբեկչութեան հիմքերու վրայ հաստատուած է:

Ապտուլ Հաք աւելցնելով ըսաւ, որ Պաղեստինի ներկայ իրավիճակը եւ ժողովուրդին կրած դժուարութիւնները արդիւնքն են նոյնանման հրեական բարբարոսութեան:

Ան անդրադառնալով ներկայ Թուրքիոյ ծաւալապաշտական քաղաքականութեան դիտել տուաւ, որ թուրք պետութիւնը կը փորձէ որպէս իսլամ պետութիւն ներկայանալ արաբական աշխարհին, կրօնական գոյնով իր պատկերը փայլեցնել փորձելով, իրականութեան մէջ սակայն ան արաբական շահերուն դէմ կը գործէ ու ինչպէս միշտ, այսօր եւս Իսրայէլի գործակիցն է: Այս իրողութիւնը արեւի պէս յստակ է մեր բոլորին: Ուստի կարելի չէ շահագործել կրօնքը՝ դաւադրական ու ցեղասպանական ծրագիրներու մաս կազմելով մէկտեղ մոլորեցնելու արաբ հանրային կար-

Արեան Պետական Պահեստանոցի տնօրէնը, Սուրիոյ Հայ Դատի Կեդրոնական Յանձնախումբը, հալեպահայ բարեսիրական, մշակութային, մարզական, երիտասարդական եւ հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչներ:

Հայերէն բացման խօսքով Մարիա Մալաքեան-Գրտանեան շեշտեց, որ հայ եւ սուրիացի ժողովուրդներու բարեկամութեամբ սկսուածը պսակուեցաւ եղբայրութեամբ: Ան շեշտեց, որ արեան տուչութիւնը աւելի մտերիմ կը դարձնէ մեզ Սուրիոյ ժողովուրդին հետ եւ մեր երախտագիտութեան արտայայտութիւնը կը դառնայ:

Արաբերէն բացման խօսքով Լուսին Կրպոյեան-Նալպանտեան վերջիշեց 1915-ին մեր ժողովուրդին

եան մէջ սակայն ան արաբական շահերուն դէմ կը գործէ ու ինչպէս միշտ, այսօր եւս Իսրայէլի գործակիցն է: Այս իրողութիւնը արեւի պէս յստակ է մեր բոլորին: Ուստի կարելի չէ շահագործել կրօնքը՝ դաւադրական ու ցեղասպանական ծրագիրներու մաս կազմելով մէկտեղ մոլորեցնելու արաբ հանրային կար-

ծիրը: Ապտուլ Հաք խօսքը եզրափա-

միշտ վերջ տանք ու մեր դատը լուծման առաջնորդենք:

կելով շեշտեց, որ հարկ է երկու ժողովուրդներուն գործակցութիւնը

Օրուան ընթացքին շուրջ 160 հայորդիներ եւ այլազգի ներկաներ

խթանել, որպէսզի հայկական դիմադրութեան ոգիով եւ արաբական անկոտրում կամքով թրքական եւ հրեական բռնութիւններուն մէկընդ-

իրենց արիւնը նուիրաբերեցին Սուրիոյ ժողովուրդին՝ յանուն եղբայրութեան եւ յարաբերութիւններու ամրապնդման:

ՎԵՐՅԻՇԵԼՈՎ...

Սկիզբ՝ էջ 8

Թող իմ մկրատս, իլս, ինչ որ կ'ուզես... դո՛ւրս:

Հնարաւոր բոլոր միջոցներով կռուելու պատգամ մըն է այս: Մըկրատո՛վ, իլիկո՛վ եւ մասամբ նորին:

Դերենիկը կը մեկնի անձայն, գլուխը կախ...:

Բանաստեղծը կը պատմէ որ գայն տեսաւ ծառի մը շուքին տակ, Ալիենց տունին շէմին, երկար սպասումի մէջ, մինչեւ գիշերուան ուշ ժամերը: Գունատած էր ան ու դալկահար, եւ դէմքին վրայ արեան կայլակներ կ'երեւէին տակաւին:

Սակայն կարեւորն այն էր, որ **Դերենիկ որոշած էր փոխադարձել իր վրայ կատարուած անարգ յարձակումին:** Մեծ քար մը կար իր ափին մէջ ու «ջլածիգ» (= ջղապիկ) կը սպասէր թշնամիին (Ալիին) երեւումին՝ վրէժխնդիր ըլլալու համար...:

Վարուժանի այս քերթուածը մտածել կու տայ ինծի բանաստեղծին ուսանողական տարիներու ամեն մտերիմ ընկերոջ՝ **Դերենիկ Ժիգմենտեանի** մասին:

Դանիել ու Դերենիկ մտերիմ ու սրտակից դասընկերներ էին Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի գրասեղաններուն ետին, 1900-ական թուականներու սկիզբները: Երկուքն ալ գաւառէն էին. Դանիել՝ Սեբաստիոյ Բրգնիկ գիւղէն, իսկ Դերենիկ՝ Երզնկայէն:

Դերենիկ այնքա՛ն կը սիրէր իր գաղափարակից դասընկերը, որ իր համեստ գրչով՝ դպրոցական յուշերու եւ փոխանակուած անտիպ նամակներու հատոր մը հրատարակեց անոր մասին 1955-ին, Գահիրէ, «Յուսաբեր»-ի մատենաշարով:

Ներելի՞ք՝ մտածել, որ «**Դերենիկը**» քերթուածին հերոսը նոյն այս Դերենիկն է, որ միջադէպը պատմած ըլլայ իր բանաստեղծ դասընկերոջ ու այս վերջինն ալ, ներշնչուելով, իմաստալից քերթուածի մը վերածած ըլլայ գայն...:

www.kantsasar.com
www.kantsasar.com
www.kantsasar.com

Մարզական

Ռաֆֆի Սիկանյան

ՏԵՂԱԿԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԵՆ

-Սուրիոյ ֆուտբոլի Ա. դասակարգի ախոյեանութեան աւարտին Զալէ-պի Ահլին եւ Թարթուսի Սահէլ խումբերը փոխանցուեցան Բ. դասակարգ: Զուրիէն 2 - 0 արդիւնքով գիշեցաւ Ուահտէին, իսկ Սահէլը 5 - 0 ծանր արդիւնքով պարտութեան մատուցաւ Ճէյշէն: Զալէպի Ահլին 2 - 1 արդիւնքով Զամայի մէջ պարտութեան մատուցեց Թալիաաին, ինչպէս նաեւ ճապլէն 1 - 0 արդիւնքով յաղթեց Ֆուրուէին:

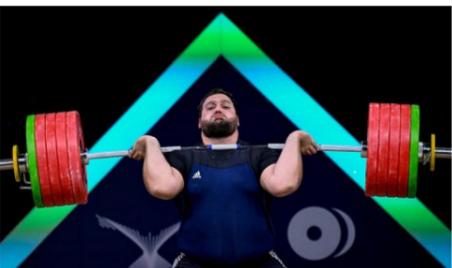
-Դամասկոսի մէջ սկիզբ առաւ Սուրիոյ աղջկանց պասքէթի հանրապետական բաժակի մրցաշարքը, ուր մասնակցութիւն բերին վեց խումբեր՝ Զալէպէն Ահլին եւ Ճալաա-ը, Դամասկոսէն՝ Ուահտէն, Պարատան եւ Սաուրան, իսկ Լաթաքիայէն՝ Զըթթինը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԼԱՆԱՅԵԱՆ՝

ԾԱՆՐԱՄԱՐՏԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԲԱԺՎԱԿԱԿԻՐ ԴԱՐՁԱՒ

Հայ ծանրորդ Վարազդատ Լալայեան Թայլանտի Փիուքթը քաղաքին մէջ ընթացող ծանրամարտի մրցաշարքին կրցաւ նուաճել ոսկի մետալ, իսկ իր երկու փուլերուն բարձրացնելով 463 քկ. ծանրութիւն (210+253 քկ.): Վերցնելու եւ բարձրացնելու վարժութիւններուն, հայ ծանրորդը դարձեալ արժանացաւ ոսկի մետալներու: Նոյն մրցումին, Հայաստանի երկրորդ ներկայացուցիչ Սիմոն Մարտիրոսեան իսպանացի երկու փուլերուն բարձրացուց 440 քկ. ծանրութիւն եւ գրաւեց 4-րդ դիրքը:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ՌԵԱԼ ՄԱՏՐԻՑ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՄ ՅԱՂԹԵՑ ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻՆ

Սպանիոյ առաջնութեան 32-րդ փուլի առաջատար Ռեալ Մատրիտը Սանթիակո Պերնասայեի մարզահամալիրին մէջ հիւրընկալեց Զաթալոնիոյ Պարսելոնան, ուր կրցաւ անգամ մը եւս պարտութեան մատուցել զայն՝ այս անգամ 3 - 2 արդիւնքով եւ յաղթական դուրս գալ Զլասիքոյէն: Խաղի 6-րդ վայրկեանէն ետք հանդիպման հաշիւը բացաւ Պարսելոնայի դանիացի պաշտպան Անտրեսա Զրիստընսըն: 18-րդ վայրկեանին տուգանային հարուածով հաշիւը հաւասար դարձուց արքայական խումբի պրագիլցի յարձակող Վիսիսիս Ժիլերը: 69-րդ վայրկեանին սպանացի Չավիի գլխաւորած խումբը անգամ մը եւս առաջ անցաւ կիսապաշտպան Ֆերնան Լոպէզի նշանակած կողով: 73-րդ վայրկեանին հաւասարութիւնը վերականգնեց սպանացի կիսապաշտպան Լուքաս Վասքէսը: Գարլո Անչելոթիի գլխաւորած խումբին յաղթական կողմ արձանագրեց անգլիացի կիսապաշտպան ճուտ Պելլիկիեմը: Նշենք, որ Ռեալ Մատրիտը 81 կէտով կը գլխաւորէ մրցաշարքի աղիւսակը, 11 կէտերու տարբերութեամբ անոր կը յաջորդէ Պարսելոնան:

ԽԱԶԲԱՌ (ՄԽ 485)

Պատրաստեց՝ Մարինա Զիւլքոչեան-Պողիկեան

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1												
2		■				■					■	
3			■		■			■				■
4												
5												
6					■							
7			■									
8					■							
9		■						■				
10	■		■						■			
11												
12			■									

Հորիզոնական

- 1- Գետեւեալ խօսքին հեղինակը. «Ամենէն անվտանգ կարծուած վայրկեանին մէջ է մեծագոյն վտանգը»:
- 2- Միայն: Զանդում:
- 3- Հակառակ՝ 2200: Հակառակ՝ գրաբար «ո՛ր»: Յարդախառն շաղախ:
- 4- Չայնաւոր տառեր: 7050: Սոսկ:
- 5- Հակառակ՝ 7400: Հակառակ՝ իգական անուն: 2040:
- 6- Հակառակ՝ արժէք: 660: Երկբարբառ:
- 7- Հակառակ՝ երկբարբառ: Մաքրէ՛: 2400:
- 8- Հակառակ՝ տարածքի միաւոր: Սուրճով ծծե՛:
- 9- 24 ժամ: Չայնաւոր տառեր: Արգելական:
- 10- Տառի մը հարեւանները: Աստուածաշունչին մէջ գրուած է. «Ձեր Այդ թող ըլլայ եւ Ոչը՛ Ոչ: Անկէ աւելին չարէն կու գայ» (Մտ 5.37):
- 11- Թուր: Չայնաւոր տառեր: Առանձնարան:
- 12- Մէկը: Ուրիշ: Սպառի:

Ուղղահայեաց

- 1- «Նեմեսիս» գործողութեան ղեկավարը: Տառի մը հարեւանները:
- 2- Այն երկիրը, որուն խորհրդարանը 13 Փետրուար 2020-ին ճանչցաւ Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Վաստակաշատ եպիսկոպոսներուն տրուած կոչում (կրճատուած):
- 3- Եւս:
- 4- Ֆրանց Վերֆելի վէպը. «..... քառասուն օրերը»:
- 5- Ժամանում:
- 6- 1965-ին Հայոց Ցեղասպանութիւնը առաջին ընդունող եւ դատապարտող երկիրը:
- 7- Վասպուրականի հայ ինքնապաշտպանութեան մարմնի անդամներէն:
- 8- Հակառակ՝ 7001:
- 9- 1919-ի աշնան ՀՀ-ի 9-րդ ժողովին որոշուած վրիժառու գործողութիւն: Հակառակ՝ այրիլ:
- 10- 1915-ին նահատակուած արեւմտահայ գրող: Խառնատառ՝ հաստատական պատասխան:
- 11- Հակառակ՝ բայական լծորդութիւն: Այն գաւառը, ուր 20-30 Յունիս 1915-ին տեղի ունեցան ուժեղ մարտեր:
- 12- Իրերայաջորդ տառեր: «Ես Պարտքս Կատարեցի», «Գաւաթ Մը Միայն» պատմուածքներուն հեղինակը, որ 1915-ին Հայոց Ցեղասպանութեան արհաւիրքի օրերուն նահատակուեցաւ:

ԽԱԶԲԱՌ (ՄԽ 484)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	բ	ա	բ	ա	խ	ի	ւ	ն	ն	ր	ջ	
2	ա	ր	ա	ւ	ն	չ	ւ					ա
3	մ	ա	կ	ղ	ի	ր	ն	ւ	ւ		ղ	
4	բ	ր	ի	ր	ա	ն	ա	ն				ա
5	ի	ն	ւ		կ	ի	ա	յ	ց			
6	շ	ի	կ	ա	հ	ն	ր	ա	ւ	ա	ր	
7	ր	ն	ն	ջ	ն	լ		ր				
8	ա	ն	ա	ա		ա	տ	ա	կ			
9	մ	ա	ր	ա	ի	ն	ւ	ղ		ճ	ա	
10	ն	լ	տ	ո		կ	լ	ն	ր			
11	հ	ա	մ	ա	տ	ն	ն	ա	ւ	ո		
12	ի	լ	ի	կ	ա	հ	ն	ւ	ն	ա		

ԼՈՒՐԵՐ

Երկուշաբթի 29/4 19° 33°	Երեքշաբթի 30/4 18° 33°	Չորեքշաբթի 1/5 18° 29°	Հինգշաբթի 2/5 17° 29°	Ուրբաթ 3/5 15° 27°	Շաբաթ 4/5 18° 32°	Կիրակի 5/5 17° 32°
---	--	--	---	--	---	--

ՀԱՅՈՋ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ...

Մկրտչի 1

սուրբեր, արժանապատիւ քահանայ հայրեր, հոգեւոր հովիւներ, առաքիւնազարդ քոյրեր, հալէպահայ կազմակերպութիւններու, Բերիոյ Յայոց Թեմի ազգային մարմիններու, մշակութային բարեսիրական, մարզական եւ հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչներ եւ հոծ բազմութիւն մը:

Բեմը յարգարուած էր ծաղկեպսակներով, Յայաստանի, Սուրիոյ ու Արցախի դրօշներով, իսկ ճակտին գետեղուած էր լայն լուսապատառ մը, որուն վրայ հանդիսութեան ողջ ընթացքին կը ցուցադրուէր Ծիծեռնակաբերդը եւ ներկաները կը տեղափոխուէին այնտեղ:

Օրուան բեմավար Սիւզի Խշուաճեան-Փիլաճեան հանդիսութեան բացումը յայտարարեց Սուրիոյ, Յայաստանի ու Արցախի քայլերգներուն յոռնկայս ունկնդրութեամբ եւ մէկ վարկեան լռութեամբ՝ յարգելու մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը:

Յայոց Տեղասպանութեան 109-րդ տարելիցին նուիրուած ռեպրտիճակապատկերի հանդիսութիւնը պա-

հանջատը հայորդիներով ողողեց «Գ. Եսայեան» սրահը:

Յայերէն բացման խօսք արտասանեց Սեպուհ Պապիկեան: Ան ողջունելէ ետք ներկաները հաստատեց, որ 24 Ապրիլը աշխարհասփիւռ եւ հայրենի հայ ժողովուրդին համար եղած է Տեղասպանութեան նահատակներու ռեպրտիճակապատկերի յիշատակին առջեւ 1,5 միլիոն անմեղ նահատակներուն, որոնք զոհ գացին Օսմանեան կայսրութեան իրականացուցած Յայոց Տեղասպանութեան: Ան վեր առնելով մեր արդար դատին եւ պահանջատիրութեան յարթական աւարտին հասնելու կամքը ըսաւ. «Կը հաւատանք, որ բարբարոս թուրքը անպայմանօրէն հաշիւ պիտի տայ մեկուկէս միլիոն հայ սպանդի եկթարկած ըլլալուն, արեւմտահայութիւնը հայրենազուրկ դարձնելուն, անոր

հարստութիւններուն տիրանալուն եւ այս բոլորը ուրանալուն համար»:

Արաբերէն բացման խօսքով Սիւլվա Ղազարեան երախտագիտութիւն յայտնեց սուրիացի ժողովուրդին եւ իշխանութեան՝ հայ ժողովուրդին հանդէպ ցուցաբերած հիւրընկալ եւ ազնիւ վերաբերմունքին համար, որուն իբրեւ հետեւանք Սուրիոյ մէջ արդիւնաւորուեցան հայուն ջանասիրութիւնն ու կամքը: Ապա դատապարտելով Տեղասպանութիւն գործողներուն անպատիժ թողելու իրողութիւնը իր խօսքը ուղ-

ղեց Արեւմուտքին ըսելով. «Ո՛ւր եւ այսօր ձեր մարդկութիւնն ու արդարութիւնը, երբ Իսրայէլ ամբողջ աշխարհին առջեւ կը տեղահանէ ու կը կոտորէ Կազգայի ժողովուրդը,

առանց ինչայելու փոքրերն ու ծերերը, կրկնելով թուրքին ու ազերիին արարքը: Ո՛ւր էր ձեր մարդկութիւնն ու արդարութիւնը երբ Ատրոպէճեան չինայելով արցախահայութիւնը, տեղահան ըրաւ. բնիկ ժողովուրդը իր հայրենիքէն, իսկ հիմա ազերիին աներելով հայկական կառոյցներն ու հնութիւնները կը փորձէ անհետացնել արցախահայուն հետքը իր իսկ ծննդավայրէն»:

Բացման խօսքերուն յաջորդեց ԶԲԸՄ-ի Յայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան «Կոմիտաս»-ի անուան սենեկային նուագախումբին ելոյթը, իմբավարութեամբ բժիշկ Սարգիս Իսկէնեանի: Նուագախումբը յաջորդաբար ներկայացուց Կոմիտասի «Երկինքն Ամպէլ Ա», Ռաֆայէլ Պատկանեանի «Արի Իմ Սոխակ» եւ Արամ Խաչատուրեանի «Օրօր» երաժշտական կտորները:

Նոր Սերունդ Մշակութային Միութենէն Աւետիս Զերչեան մեներգեց «Տուն Իմ Յայրենի» երգը:

Օրուան բանախօսն էր Պէյրութէն ժամանած Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Լիբանանի Շրջանային Մարմնի ատենադպիր Վիգէն Թոնուեան: Ան լուսարծակի տակ առաւ Յարաւային Կովկասի եւ Միջին Արեւելքի ներկայ ռազմաքաղաքական զարգացումներու ընդհանուր վիճակը եւ Արցախի հայաթափումը: Ապա դատապարտեց Արցախի ազգային եւ պե-

տական դեմքերու ձերբակալումը: Անդրադառնալով Կազգայի մէջ տիրող կացութեան, զայն որակեց նոր ցեղասպանութիւն եւ հարց տալով զարգացած համարուող գերպետութիւններուն ըսաւ. «Ե՞րբ պիտի դադրի այս անպատժելիութեան հողովոյթը: Գերպետութիւններ Ե՞րբ պիտի դադրեցնեն ցեղամուլ ժողովուրդներուն եւ միապետներուն օրէնքը արհամարհող ընթացքը»:

Ապա անելցնելով ըսաւ. «Երբ անպատժելի ու անհատոյց մնաց հայոց դէմ կատարուած Տեղասպանութիւնը, շատ մը երկիրներու մէջ կրկնուեցան ցեղասպանական արարքներ 20-րդ դարուն ընթացքին ու կը շարունակուին մինչեւ այսօր: Կազգայի մէջ եղածը կրկնօրինակն է հայոց դէմ կատարուածին: Ան նմուշ մըն է մարդկային, քաղաքական անզօրութեան, որուն իբրեւ հետեւանք երեխաներ ու կիներ կը սպանուին օրօցերէկով, սովամահ կը դառնան, ռմբակոծումներու կ'ենթարկուին մարդկային անխիղճ համակարգի մը աչքերուն առջեւ»:

Կեդրոնական Յայ Դատի պահանջատիրութեան ու հատուցումի համար մղուող պայքարին յաջողութեան վրայ, ան կարեւոր համարեց հայ ժողովուրդի միասնութիւնն ու համախմբումը ըսելով. «Միայն ու միայն մեր միասնական ըլլալու կամքն է, որ կըրնայ յաղթանակի առաջնորդել ու մեկնակէտ դառնալ մեր ժողովուրդի պայքարի յաջողութեան: Ժամն է համախմբուելու ազգովին, մեր աշխատանքը կեդրոնացնելու գիտական հիմքերու վրայ դրուած լուրջ ծրագրի մը վրայ, համախմբելու մեր տաղանդաւոր երիտասարդները, յարգելու եւ աշխատանքի մղելու

զանոնք՝ գործին ու անոր արդիւնքին նկատմամբ հաւատք սերմանելով անոնց մէջ»:

Բանախօսը ամփոփելով իր միտքը եզրափակեց.

«Յօր պետութիւնն է, որ կը յարգուի բոլորին կողմէն ու ինքզինք կը պարտադրէ միջազգային կառոյցներուն մէջ»:

Խմբային ասմունքով Կրթասիրաց Մշակութային Միութենէն Նալիի Օհանեան-Մարգարեան, Գերմանիկ Վասպուրական Մշակութային Միութենէն Արփի Գրտանեան, Յայ Աւետարանական Զանկի Ընկերակցութենէն Լոռի Մարտեան եւ Սուրիոյ Երիտասարդական Միութենէն Յակոբ Շաքարեան մեկնաբանեցին Սիւմանթոյի, Դանիէլ Վարուժանի, Վահան Թեքեանի, Վահան Տեր-

եանի եւ Արմէն Աւետիսեանի բանաստեղծութիւններէն համադրութիւն մը:

Այնուհետեւ Յամազգայինի «Չուարթոնգ» երգչախումբը, գեղեկավարութեամբ Գայիանէ Սիմոնեան-Տերեանի, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ Լիզա Սերայտարեան-Աւրանեանի յաջորդաբար ներկայացուց «Ո՛վ Յայոց Աշխարհ», «Գարուն Ա», «Կռունկ, Բարով Դառնաս» եւ «Յայաստան» երգերը:

Յանդիսութեան աւարտին Բերիոյ Յայոց Թեմի Առաջնորդ Գերաշնորհ Տեր Մակար Սրբ. Արք. Ազգարեան խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց ռեպրտիճակապատկերի հանդիսութեան յանձնախումբին եւ բանախօսին ու օրուան խորհուրդին անդրադառնալով ըսաւ. «Այսօրուան մէկ ու կէս ժամուան ներկայացումը իր գեղեցկութեամբ, վստմութեամբ, աստուածային կնիքով կու գայ մեզի անզամ մը եւս յիշեցնելու հայուն խաղաղասէր եւ բարձրագոյն արժէքներով զար-

դարուած նկարագիրը եւ խթան կը հանդիսանայ մեր մէջ անելիով թրծելու, զսպանակելու ու բողբոջելու հայու հոգին, ռզին ու նկարագիրը եւ առաջնորդելու մեզ դէպի պայքար»:

Սրբազան հայրը շեշտեց, որ արդարութիւնը նստմացած է աշխարհի տարածքին, հետեւաբար որպէս ազգ պետք է իմաստութեամբ թրծուիք հասկնալու թէ մեր տարածաշրջանին մէջ ինչ կ'անցնի կը դառ-

նայ, ու մենք ինչպէս պիտի օգտուուիք ներկայ աշխարհաքաղաքական փոփոխութիւններէն, առանց կորսնցնելու մեր հայրենիքն ու ազգութիւնը: Սրբազան հայրը հիմնուելով Աստուածաշունչի պատգամին վրայ յորդորեց արօթել նաեւ մեր դեկավարներուն համար, որպէսզի այս անարդար աշխարհին ու ծանր կացութեան մէջ իմաստութիւն ունենան ազգն ու հայրենիքը կործանումներէ փրկելու եւ դէպի խաղաղ նաւահանգիստ ու լուսաւոր ապագայ առաջնորդելու, առանց արհամարհելու մեր ազգային արժէքներն ու կրօնաբարոյական սկզբունքները:

Ապա սրբազան հայրը հանդիսութիւնը փակեց «Պահպանիչ» աղօթքով: